

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Zadanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach działania 19. „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” dla poddziałania 19.4. „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”
objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ewaluacja zewnętrzna lokalnej strategii rozwoju

Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska”

connected_{_ness}

Warszawa, 2022

1. Streszczenie najważniejszych wyników badania.

1. Obszary problemowe wskazane w LSR obejmowały m.in. niską przedsiębiorczość mieszkańców i trudny rynek pracy w regionie, trudną sytuację osób z grup defaworyzowanych, niską aktywność społeczną mieszkańców, słabą infrastrukturę turystyczną i rekreacyjno-wypoczynkową (niewykorzystany potencjał turystyczny).

2. W oparciu o zdiagnozowane obszary problemowe, a także w wyniku licznych konsultacji, spotkań, warsztatów z udziałem mieszkańców i przedstawicieli różnorodnych grup społecznych, wypracowano w ramach strategii 3 cele ogólne i szereg celów szczegółowych. Cele ogólne ujęto w następujący sposób: I - Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD, II - Wzmocnienie kapitału społecznego Ziemi Brzozowskiej i aktywizacja społeczności lokalnej, III - Wzrost gospodarczy obszaru LGD.

3. Zarówno cele ogólne, jak i szczegółowe wydają się w pełni wpisywać w potrzeby mieszkańców regionu LGD „Ziemia Brzozowska”. Dla opisywanych powyżej problemów dotyczących m.in. sytuacji grup defaworyzowanych, niewykorzystanego potencjału turystycznego, niższej aktywności społecznej oraz niskiej przedsiębiorczości mieszkańców zaproponowano w LSR konkretne przedsięwzięcia. Ich dobór wydaje się w pełni uzasadniony i adekwatny.

4. Jedną z najistotniejszych grup docelowych strategii stanowili mieszkańcy reprezentujący grupy defaworyzowane. Analizując specyfikę regionu autorzy LSR wyróżnili następujące grupy, które w ramach wdrażania LSR mogły liczyć na dodatkowe wsparcie: długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni bezrobotni, osoby nieposiadające kwalifikacji zawodowych, młodzież i seniorzy, mieszkańcy miejscowości poniżej 5000. Osobom tym dedykowano szereg inicjatyw umożliwiających włączenie ich do życia społeczności m.in. poprzez pracę i aktywizację społeczną. Jednym z istotniejszych założeń LSR było wypracowanie planu działań wspierających osoby z grup defaworyzowanych.

5. Zmiany w LSR związane były ze zmianami w procedurach, zmianami (uaktualnieniem, korektą, doprecyzowaniem) kryteriów wyboru grantobiorców, a także aktualizacją LSR. Istotną zmianą w ostatnim czasie było zwiększenie środków finansowych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR.

6. W naborach złożono 145 wniosków, spośród których 23 dotyczyły projektów grantowych. Ze wszystkich złożonych wniosków wybrano 131, w tym wszystkie dotyczące grantów. Liczba wniosków, które zwieńczone zostały podpisaną umową wynosi 68, w tym 22 umowy dotyczyły projektów grantowych. Aktualnie 26 wniosków z naborów przeprowadzonych w 2022 roku wciąż pozostaje w ocenie w UM.

7. Analiza postępu rzeczowego oraz finansowego realizacji strategii, a także opinie Zarządu, Rady jak i przedstawicieli Biura LGD wskazują, że prognozy realizacji założonych wskaźników są optymistyczne. Już na ten moment spora część wskaźników przekroczyła nawet 200% realizacji. Szczególnie optymistycznym trendem jest liczna reprezentacja przedstawicieli grup defaworyzowanych w proponowanych inicjatywach, co stanowiło istotne założenie i cel strategii.

8. Wybrane dane GUS dotyczące zmian zachodzących w regionie LGD „Ziemia Brzozowska” w latach 2015-2020 wskazują na poprawę niektórych wskaźników istotnych z perspektywy oceny efektów wdrożenia LSR. Czynniki, w obrębie których widoczny jest trend poprawy to m.in.: wzrost wskaźnika G, wzrost wydatków gmin, spadek bezrobocia (szczególnie w przypadku kobiet), dodatni bilans wzrostu liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON oraz wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym, spadek liczebności osób korzystających z pomocy społecznej, wzrost liczby zatrudnianych kobiet.

9. Brak poprawy lub pogorszenie się sytuacji w regionie, według danych GUS dotyczył: obniżenia się liczby ludności w gminach, niekorzystny trend zmian w strukturze ludności regionu (zmniejszająca się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym), ujemne saldo migracji, brak przyrostu liczby obiektów turystycznych w regionie (niewykorzystany potencjał regionu).

10. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców LGD „Ziemia Brzozowska” na temat odczuwania poprawy sytuacji w regionie w obszarach: przedsiębiorczości, aktywizacji i kapitału społecznego oraz turystyki i rekreacji na przestrzeni ostatnich 5 lat wskazują, że mieszkańcy dostrzegają poprawę sytuacji w wymienionych obszarach.

11. Analiza wartości wskaźników przypisanych do działań osiągniętych do 30.06.2022 wskazuje na intensywne zaangażowanie przedstawicieli biura LGD w realizację planu komunikacji. Niemal wszystkie wskaźniki zrealizowano zgodnie z założeniami lub je przekraczając. Optymistyczne dane prezentują się w odniesieniu do przedstawicieli grup defaworyzowanych, których udział w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych oraz szkoleniach był wyższy niż zakładano.

12. Przedstawione wyniki badań ankietowych kierowanych do mieszkańców i beneficjentów wskazują, iż działalność przedstawicieli biura LGD jest dostrzegana i doceniana na wszystkich etapach współpracy. Zarówno mieszkańcy jak i beneficjenci chętnie sięgali po pomoc oferowaną przez biuro LGD. Należy też docenić różnorodność metod promocji LGD-u odzwierciedloną w liczbie kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych do informowania o działalności biura, jak i o naborach.

2. Spis treści.

1. STRESZCZENIE NAJWAŻNIEJSZYCH WYNIKÓW BADANIA.	2
2. SPIS TREŚCI.	5
3. OPIS PRZEDMIOTU BADANIA UWZGLĘDNIAJĄCY CELE I ZAKRES EWALUACJI.	6
4. OPIS METODOLOGII WRAZ Z OPISEM SPOSOBU REALIZACJI BADANIA.	8
5. OPIS WYNIKÓW BADANIA WRAZ Z ICH INTERPRETACJĄ.	9
5.1. OCENA LSR	9
5.2. REALIZACJA CELÓW STRATEGII	32
5.3. REALIZACJA PLANU DZIAŁANIA (BUDŻET)	52
5.4. PROJEKTY WSPÓŁPRACY	56
5.5. PROJEKTY POZA RLKS	56
5.6. DZIAŁALNOŚĆ BIURA LGD	56
6 ODPOWIEDZI NA PYTANIA BADAWCZE	72
6.1. OCENA WPŁYWU NA GŁÓWNY CEL LSR	72
6.2. OCENA WPŁYWU NA KAPITAŁ SPOŁECZNY	72
6.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	73
6.4. TURYSTYKA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	74
6.5. GRUPY DEFAWORYZOWANE	75
6.6. INNOWACYJNOŚĆ	75
6.7. PROJEKTY WSPÓŁPRACY	75
6.8. OCENA FUNKCJONOWANIA LGD	76
6.9. OCENA PROCESU WDRAŻANIA	76
6.10. WARTOŚĆ DODANA PODEJŚCIA LEADER	77
7. PODSUMOWANIE. WNIOSKI I REKOMENDACJE.	78
9.	80
9. ANEKSY TWORZONE W TOKU REALIZACJI BADANIA.	82

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

Raport jest efektem badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez Spółkę Conectedness przy merytorycznym wsparciu Fundacji Socjometr. Przedmiotem badania była ewaluacja procesu wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność prowadzonego przez Lokalną Grupę Działania w okresie programowania Unii Europejskiej 2014-2020.

Spółka Conectedness jest podmiotem, który specjalizuje się między innymi w przygotowywaniu dokumentów ewaluacyjnych i strategicznych, natomiast Fundacja Socjometr jest niezależnym podmiotem specjalizującym się w badaniach społecznych, który spełnia wymogi stawiane ewaluatorom zewnętrznym określone w Wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Głównym celem badania ewaluacyjnego było zgromadzenie szerokiego zestawu danych, które pozwalają na wszechstronną ocenę całego procesu przygotowania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Kluczową kwestią jest tu z całą pewnością odpowiedź na pytanie czy oceniany dokument strategiczny trafnie diagnozował potrzeby mieszkańców obszaru LGD oraz jego potencjał rozwojowy. Na tej podstawie możliwe jest formułowanie wniosków na temat zakresu ewentualnego wpływu Lokalnej Grupy Działania na rozwój lokalnej społeczności.

Szczegółowe cele badania zostały sformułowane na podstawie wspomnianych powyżej Wytycznych wydanych w 2022 roku przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Skupiały się one w kilku obszarach tematycznych, w ramach których postawiono pytania badawcze.

Obszary badań oraz przypisane do nich pytania badawcze:

1. Ocena wpływu na główny cel LSR
 - a. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane

- a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
 - b. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - c. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
6. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
7. Projekty współpracy
 - a. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
 - b. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Ocena procesu wdrażania
 - a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
 - b. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
 - c. Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
 - d. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
10. Wartość dodana podejścia LEADER
 - a. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
 - b. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
 - c. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - d. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Szczegółowe obszary działań, które były poddawane ocenie:

1. Działalność biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa dla wnioskodawców (rzeczywistych i potencjalnych) oraz beneficjentów.
2. Realizacja planu komunikacji, rozpoznawalność LGD, wymiana informacji z mieszkańcami obszaru oraz jakość podejmowanych działań komunikacyjnych.
3. Realizacja rzeczowo-finansowa Lokalnej Strategii Rozwoju.
4. Funkcjonowanie organów LGD.
5. Działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej oraz włączenia społecznego (w szczególności wsparcie udzielone przedstawicielom grupy defaworyzowanej).
6. Działania LGD w zakresie rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki i dziedzictwa kulturowego.
7. Promowanie innowacyjności na obszarze objętym LSR.
8. Realizacja projektów współpracy.

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w drugiej połowie 2022 roku. W jego ramach poddano analizie dwie grupy danych:

1. Dane zastane, w tym:
 - a. dane ze statystyk publicznych,
 - b. dane gromadzone przez Lokalną Grupę Działania w ramach monitoringu,
2. Dane wywołane, w tym:
 - b. dane zebrane za pomocą technik jakościowych,
 - c. dane zebrane za pomocą technik ilościowych.

Dane pochodzące ze statystyk publicznych dostarczyły wysoce obiektywnych informacji na temat zmian na obszarze LGD, które dokonały się w okresie realizacji ocenianej Strategii RLKS. Dane te dotyczyły między innymi zjawisk demograficznych, rynku pracy, lokalnej gospodarki oraz sytuacji społecznej. Wszystkie te dane zostały zaprezentowane w tabelach lub na wykresach. Szczegółowy wykaz ilustracji zawartych w raporcie, który umieszczony jest na jego końcu pozwala na szybkie zapoznanie się z zakresem poddanych analizie danych, które pochodziły z Głównego Urzędu Statystycznego.

Lokalne Grupy Działania gromadzą istotne dane na temat procesu wdrażania Strategii RLKS, które musiały być poddane analizie. Wśród tych danych należy wskazać w szczególności informacje o prowadzonych naborach, dane o postępie rzeczowo-finansowym, wskaźniki realizacji planu komunikacji oraz dane dotyczące doradztwa. Analiza tej kategorii danych zastanych pozwoliła na ocenę skuteczności działań prowadzonych przez LGD oraz wskazała, w których obszarach działalność LGD pokrywała się ze zmianami na obszarze objętym LSR sugerowanymi przez wyniki analizy danych pochodzących z GUS.

Badacze przeprowadzili również badania jakościowe. Obejmowały one wywiady z pracownikami LGD oraz wywiady z przedstawicielami jego organów – Zarządu i organu decyzyjnego (Rady). Rozmowy te odegrały istotną rolę w procesie powstawania raportu. Pozwoliły one na pogłębienie wiedzy na temat przebiegu procesu wdrażania LSR, rozpoznanie problemów pojawiających się w jego trakcie oraz sposobu reagowania na nie przez przedstawicieli Lokalnej Grupy Działania.

W ramach ewaluacji zewnętrznej zbierano także dane ilościowe. Przygotowano dwa kwestionariusze ankiety. Pierwszy z nich kierowany był do mieszkańców obszaru objętego Strategią RLKS, a drugi do beneficjentów wsparcia osób i przedstawicieli organizacji, które realizowały operacje w ramach jej wdrażania. Zastosowano technikę CAWI (*computer-assisted web interview*), co oznacza, że ankieta przeprowadzona została za pomocą platformy internetowej. Za dystrybucję linka do ankiety odpowiedzialni byli pracownicy Lokalnej Grupy Działania.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Ocena LSR

Ogólna prezentacja obszaru

Obszar Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska” położony jest w południowej części Województwa Podkarpackiego i zajmuje łączną powierzchnię 539 km², co stanowi 3% powierzchni województwa. Obszar ten obejmuje 6 gmin powiatu brzozowskiego: Gmina Brzozów, Gmina Domaradz, Gmina Dydnia, Gmina Haczów, Gmina Jasienica Rosielna i Gmina Nozdrzec.

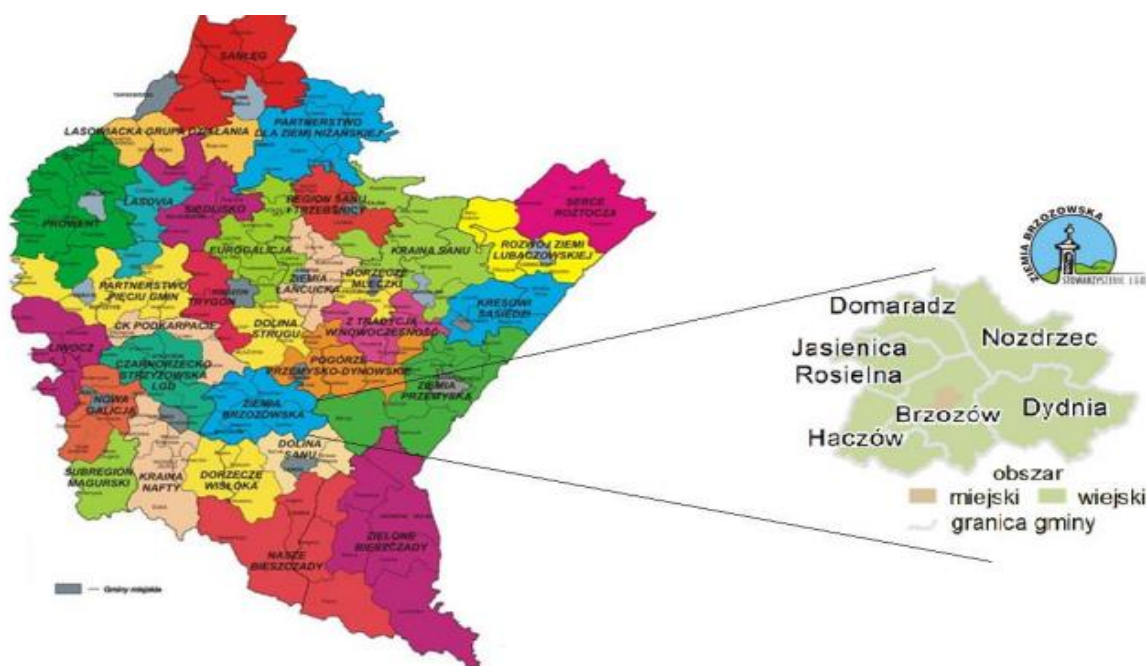
Pod kątem geograficznym obszar LGD „Ziemia Brzozowska” charakteryzuje się spójnością przestrzenną – są to tereny wiejskie oraz 1 gmina wiejsko – miejska, obejmująca obszar wiejski z miastem Brzozów o liczbie mieszkańców poniżej 20 tys.

W ramach obszaru wyróżnić można 43 sołectwa i 6 gmin. Od północy graniczy on z LGD „Dolina Strugu”, CK Podkarpacie i LGD „Pogórze Przemysko-Dynowskie”, od wschodu z LGD „Ziemia Przemyska”, od południa z LGD „Kraina Nafty”, LGD „Dorzecze Wisłoka” i LGD „Dolina Sanu” (obecnie LGD „Zielone Bieszczady”), a od zachodu z Czarnorzecko-Strzyżowską LGD.

Obszar Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” w 2020 roku zamieszkiwało 65 373 osób. Gęstość zaludnienia wynosiła w przybliżeniu 121 osób na km². Jest to wartość wyższa niż w województwie podkarpackim, gdzie notuje się 119 osób na km² oraz na poziomie porównywalnym z krajem (122 osoby na km²).

Położenie gmin realizujących LSR w tym samym regionie fizyczno-geograficznym warunkuje występowanie podobnych cech środowiska naturalnego, takich jak: ukształtowanie terenu, szata roślinna, świat zwierzęcy, warunki klimatyczne i glebowe.

Poniżej zamieszczona mapa prezentuje obszar objęty LSR.

Rysunek 1. LGD „Ziemia Brzozowska”

Jak wskazuje poniżej zamieszczona tabela, na przestrzeni lat 2015-2020 liczba ludności w gminach wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” sukcesywnie malała – z poziomu 66 112 do poziomu 65 373 mieszkańców. Trend spadkowy dotyczył 5 gmin, a wyjątek w tym zakresie stanowiła liczba ludności w gminie Jasienica Rosielna, w ramach której na przestrzeni 5 lat przybyło 84 mieszkańców. Największy spadek liczby ludności w tych latach odnotowano w gminie Nozdrzec, gdzie liczba ludności zmniejszyła się o blisko 400 osób.

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	26 611	26 645	26 659	26 629	26 599	26 553
Domaradz (2)	6 069	6 107	6 112	6 094	6 100	6 055
Dydnia (2)	8 054	8 013	7 997	7 937	7 914	7 886
Haczów (2)	9 303	9 220	9 161	9 128	9 113	9 114
Jasienica Rosielna (2)	7 769	7 794	7 829	7 829	7 845	7 853
Nozdrzec (2)	8 306	8 211	8 180	8 096	7 996	7 912

Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD

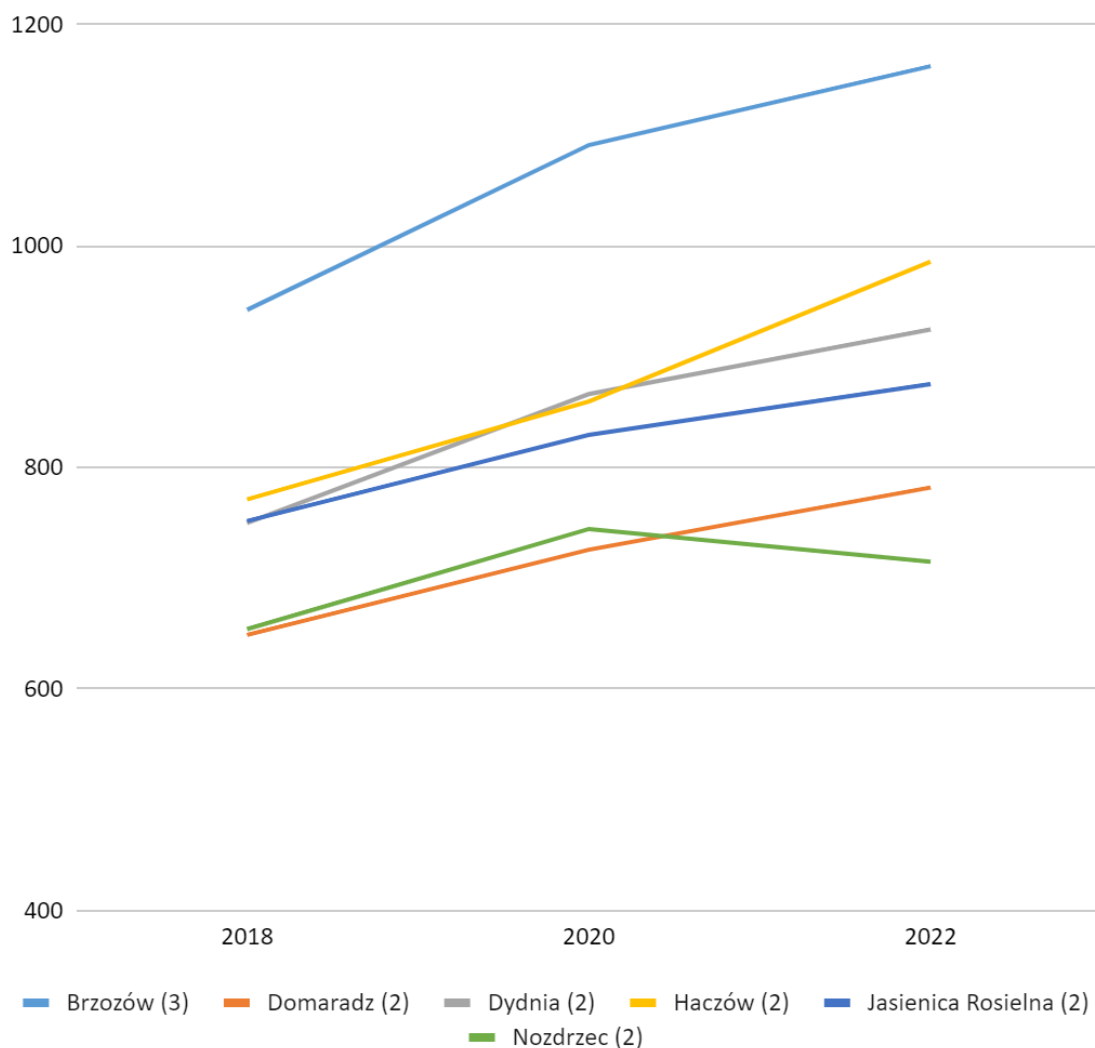
Istotną kwestią częściowo obrazującą sytuację finansową regionu są dochody gmin. Wyrazem zdolności dochodowej gmin jest wskaźnik dochodów podatkowych na jednego mieszkańca w gminie, czyli tzw. wskaźnik G, stanowiący podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, wskaźnik G dla każdej gminy oblicza się dzieląc kwotę dochodów podatkowych (z tytułu podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego, podatku od środków transportowych, podatku od czynności cywilnoprawnych, podatku od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, wpływów z opłaty skarbowej, wpływów z opłaty eksploatacyjnej, udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy.

Analizując dane przedstawione w ramach poniższej tabeli, jak i wykresu, można odnotować wzrost wskaźnika G w prawie wszystkich gminach obszaru Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” w latach 2018-2022. Wyjątek w tym zakresie stanowiła Gmina Nozdrzec, w której po początkowym wzroście wskaźnika G, na przestrzeni ostatnich dwóch lat odnotowano jego obniżenie. Pośród wszystkich gmin w tym zakresie wyróżnia się Brzozów, gdzie wskaźnik G każdego roku osiągał najwyższy poziom.

Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD			
	2018	2020	2022
Brzozów (3)	942,2	1090,91	1162,14
Domaradz (2)	648,78	725,7	781,79
Dydnia (2)	749,88	866,22	924,44
Haczów (2)	771,12	859,46	985,58
Jasienica Rosielna (2)	751,58	829,36	875,12
Nozdrzec (2)	654,07	744,39	714,75

Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

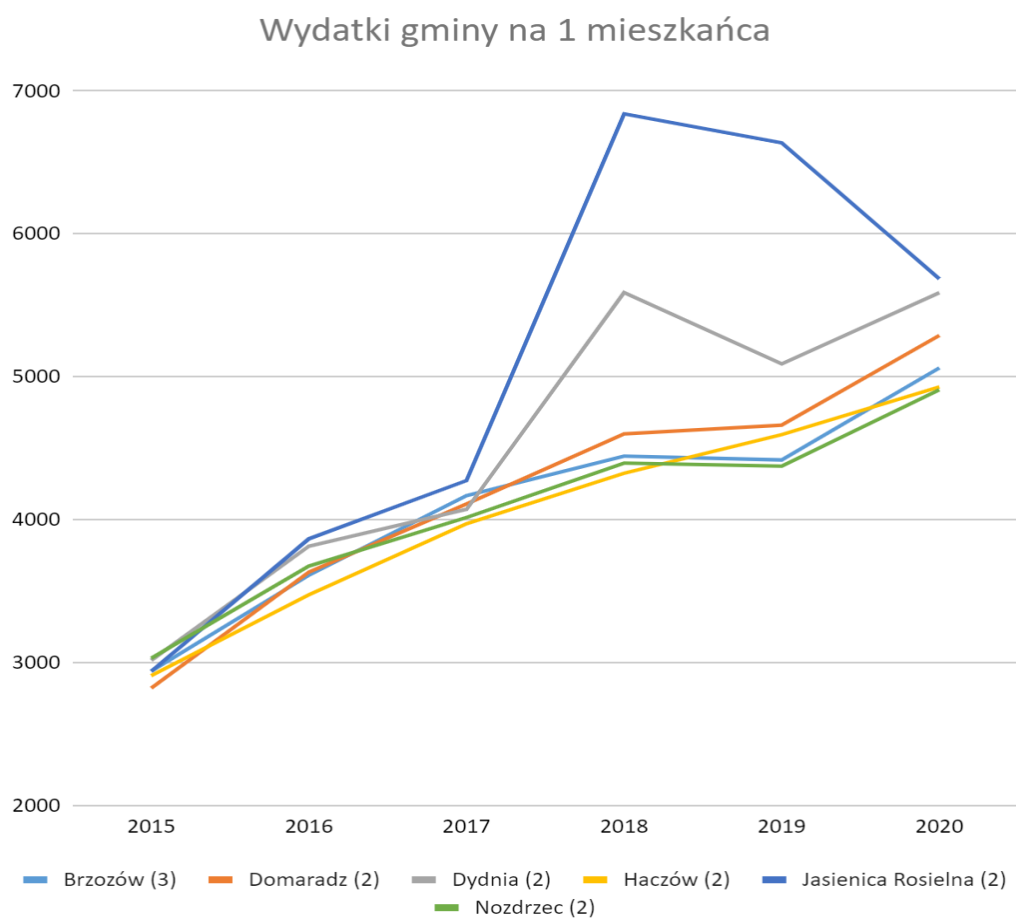
Wykres 1. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD

Zmiany w zakresie poziomu wydatków gminy w przeliczeniu na mieszkańca, to kolejny aspekt warty uwagi. Dane zawarte w poniższej tabeli jak i na wykresie, wskazują na ogólny wzrost wydatków każdej z gmin obszaru Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” pomiędzy rokiem 2015 a 2020. Największy wzrost odnotowano w gminie Jasienica Rosielna. W roku 2020 wskaźnik ten wynosił ponad 5600 PLN, co stanowiło wzrost o ponad 2700 PLN w porównaniu do roku 2015. Wydatki w przeliczeniu na mieszkańca w roku 2020 były w tej gminie na najwyższym poziomie spośród pozostałych gmin obszaru. Najślabzy przyrost odnotować można w gminie Nozdrzec – różnica wydatków gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2015-2022 wyniosła niecałe 1900 PLN.

Analizując dynamikę zmian poziomu wydatków gmin na mieszkańca, warto odnotować, że w latach 2017-2018 w wybranych gminach obszaru nastąpił wzrost wydatków na mieszkańca, po którym odnotowano spadek tego wskaźnika. Szczególnie dużą dynamikę zmiany w tych latach można zaobserwować w dwóch gminach: Jasienica Rosielna (wzrost o ok. 2500 PLN) oraz Dydnia (wzrost o ok 1500 PLN).

Wydatki gmin na 1 mieszkańca						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	2 939,29	3 609,94	4 167,03	4 442,86	4 416,92	5 060,58
Domaradz (2)	2 820,60	3 632,46	4 108,52	4 599,28	4 660,13	5 287,95
Dydnia (2)	3 014,80	3 813,02	4 071,29	5 588,57	5 089,31	5 587,04
Haczów (2)	2 907,08	3 473,62	3 970,59	4 323,42	4 593,45	4 928,17
Jasienica Rosielna (2)	2 937,97	3 864,96	4 272,86	6 839,14	6 635,13	5 683,88
Nozdrzec (2)	3 029,34	3 673,96	4 013,32	4 394,37	4 373,82	4 906,91

Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca

Wykres 2. Wydatki gmin na 1 mieszkańca

Różnego rodzaju dane wskazujące na sytuację gmin, wyliczone na 2020 rok ujęto w poniższej tabeli. Gminy wchodzące w skład obszaru LGD „Ziemia Brzozowska” wypadają różnie w zależności od analizowanego wskaźnika. Dwie gminy wypadają najlepiej pomiędzy pozostałymi gminami obszaru w zakresie dwóch wskaźników. Gmina Haczów prezentuje się korzystniej od innych w zakresie wysokości środków w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca oraz w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. Analizując obydwa wskaźniki, najłabiej w tym zestawieniu wypada gmina Domaradz. Natomiast gmina Jasienica Rosielna lepiej wypada na tle pozostałych gmin obszaru LGD pod kątem zarówno dochodów własnych budżetu gminy, jak i wydatków budżetu gminy na 1 mieszkańca. W zestawieniu gmin pod kątem obydwu wspomnianych wskaźników najłabiej przedstawia się gmina Nozdrzec.

Gmina	Wybrane dane gmin obszaru LGD w roku 2020			
	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca	Środki w dochodach budżetu gminy na finansowanie projektów UE na 1 mieszkańca	Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca	Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności
Brzozów (3)	1704,8	101,6	5071,1	713,0
Domaradz (2)	1138,0	34,5	5307,2	563,0
Dydnia (2)	1785,5	107,9	5604,0	585,0
Haczów (2)	1352,1	297,6	4932,5	734,0
Jasienica Rosielna (2)	1812,7	126,5	5686,0	633,0
Nozdrzec (2)	986,6	67,6	4930,5	589,0

Tabela 4. Wybrane dane gmin obszaru LGD w roku 2020

Przedsiębiorczość

Jak wskazuje diagnoza LSR, w 2013 roku w porównaniu do 2007 roku liczba firm na analizowanym obszarze wzrastała, sukcesywnie zwiększała się również liczba fundacji i stowarzyszeń. W analizowanych latach na 1000 mieszkańców przypadało od 50 firm w 2007 roku do 58 firm w 2013 roku. Dane te wskazywały na trend poprawy przedsiębiorczości w regionie. Jednocześnie dochody gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca wypadały w 2013 roku słabiej w porównaniu do średniej krajowej. Brakowało również w regionie firm, które realizowały przedsięwzięcia innowacyjne. Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LSR w 2013 roku był niższy niż średni obliczony dla województwa podkarpackiego. Liczba osób bezrobotnych z obszaru działania LGD „Ziemia Brzozowska” wykazywała tendencje wzrostową w latach 2007-2013. Stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR w 2013 roku wynosił 17,7% i przekraczał liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie podkarpackim, dla którego wskaźnik ten wynosił 11,4%.

W efekcie przeprowadzonych wówczas przez LGD warsztatów diagnostycznych, określono obszary problemów związanych z przedsiębiorczością i rynkiem pracy w regionie. Wśród problemów opisano m.in.: małą liczbę przedsiębiorców, zanik rolnictwa, brak terenów inwestycyjnych. Wskazywano również na słabą kondycję finansową większości firm, niedostateczne kwalifikacje zawodowe absolwentów szkół, duży odpływ fachowców za granicę i do większych ośrodków miejskich. Problemy dotyczące rynku pracy związane były również z utrudnionym dostępem do rynku pracy dla kobiet, młodych matek, absolwentów szkół, osób 50+, czy niepełnosprawnych. Inne czynniki wyróżnione w podsumowaniu warsztatów to migracja młodych, wykształconych osób za granicę i do większych ośrodków miejskich, niewystarczające wsparcie przedsiębiorców, jak i osób bezrobotnych, mała liczba zakładów usługowo-produkcyjnych, niewykorzystany potencjał turystyczny regionu.

Chcąc określić, czy kierunek zmian w kolejnych latach był korzystny dla regionu warto przyrzeć się wybranym wskaźnikom. Analiza danych z lat 2015-2020 dotyczących zmian w liczbie osób pracujących w gminach wchodzących w skład LGD „Ziemia Brzozowska”, wskazuje na zróżnicowanie pomiędzy gminami. Najkorzystniej w tym zestawieniu wypada gmina Brzozów, w której o blisko 200 wzrosła liczba osób pracujących; przyrost ten dotyczył

zwłaszcza kobiet. Trend wzrostowy na niższym poziomie wystąpił również w gminach Haczów oraz Jasienica Rosielna. W pozostałych trzech gminach w latach 2015-2020 ubyło pracujących. Najślabiej w tym zestawieniu wypada gmina Nozdrzec, ze spadkiem przekraczającym liczbę 60 osób. Korzystnym trendem obserwowanym w większości gmin we wspomnianym okresie, jest wzrost liczby pracujących kobiet (wyjątkiem jest gmina Nozdrzec). Zestawiając te informacje w latach 2015-2020 można dostrzec korzystne zmiany na rynku pracy jedynie w wybranych gminach obszaru LGD „Ziemia Brzozowska”, natomiast poprawie uległa ogólna sytuacja zawodowa kobiet w regionie. Szczegóły zawarte są w poniższej tabeli.

Gmina	Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Brzozów (3)	5 287	5 485	2 124	2 187	3 163	3 298
Domaradz (2)	411	401	196	177	215	224
Dydnia (2)	718	692	363	333	355	359
Haczów (2)	477	515	166	199	311	316
Jasienica Rosielna (2)	727	767	315	326	412	441
Nozdrzec (2)	452	391	190	152	262	239

Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD

Kolejnym obszarem analizowanym w kontekście przedsiębiorczości mieszkańców regionu, jest bezrobocie. Zgodnie z LSR stopa bezrobocia w regionie LGD w latach 2007-2013 wzrosła i wynosiła w 2013 roku 24,3%. W grupie tej dominowały osoby długotrwale pozostające bez pracy, młodzi do 25 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia. Najmniej liczną grupą wśród bezrobotnych stanowiły osoby poniżej 27 roku życia, które ukończyły szkołę wyższą.

Analizując sytuację w kolejnych latach, powyżej przedstawione dane warto odnieść do wskaźnika stanowiącego udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku

produkcyjnym w gminach wchodzących w skład LGD. Jak obrazuje to poniższa tabela, w latach 2015-2020 wskaźnik ten obniżył się w każdej z gmin. Największą różnicę odnotowano w gminie Dydnia (spadek o 4,4) a najmniejszą w gminie Brzozów (spadek o 2,7). W każdej z gmin, spadki bardziej zauważalne były w grupie kobiet w porównaniu do mężczyzn. Jednocześnie kobiety przeważają w grupie osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym we wszystkich gminach wchodzących w skład LGD. Na podstawie przedstawionych danych można uznać, że w całym regionie w latach 2015-2020 malała liczba bezrobotnych oraz, co szczególnie istotne – że spadek bezrobocia szczególnie zauważalny był w odniesieniu do kobiet.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Brzozów (3)	13,9	11,2	12,2	10,5	15,8	12,1
Domaradz (2)	16,8	12,8	13,1	9,7	21,2	16,4
Dydnia (2)	16,8	12,4	13,4	10,4	20,8	14,9
Haczów (2)	12,9	9,0	10,7	7,3	15,4	10,9
Jasienica Rosielna (2)	14,7	10,8	12,7	9,7	16,9	12,0
Nozdrzec (2)	14,9	11,2	13,0	10,0	17,1	12,6

Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach wchodzących w skład LGD

Kolejnym wskaźnikiem jakiego warto przyrzeć się analizując przedsiębiorczość mieszkańców regionu jest liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. W świetle LSR na obszarze działania LGD „Ziemia Brzozowska” dominowały firmy związane z sektorem przemysłowo-budowlanym. W sektorze rolniczym działalność prowadziło w 2013 roku zaledwie 2,5% firm. Do bogactw naturalnych obszaru LGD „Ziemia Brzozowska” należą: piaski i żwiry, złoża gazu i ropy naftowej. Wśród

zagrożeń dla dużej grupy firm działających w obszarze LGD „Ziemia Brzozowska” wskazywano ekspansję dużych sieci handlowych na obszarze miast, wokół których funkcjonuje LGD. Analizy ekonomiczne wskazywały również na efekt spowolnienia w postaci braku kapitału na rozwój i inwestowanie w nowe dziedziny czy przedsięwzięcia, na niski poziom dostępności funduszy pomocowych dla właścicieli małych firm oraz na brak wsparcia merytorycznego dla osób chętnych do tworzenia mikroprzedsiębiorstw.

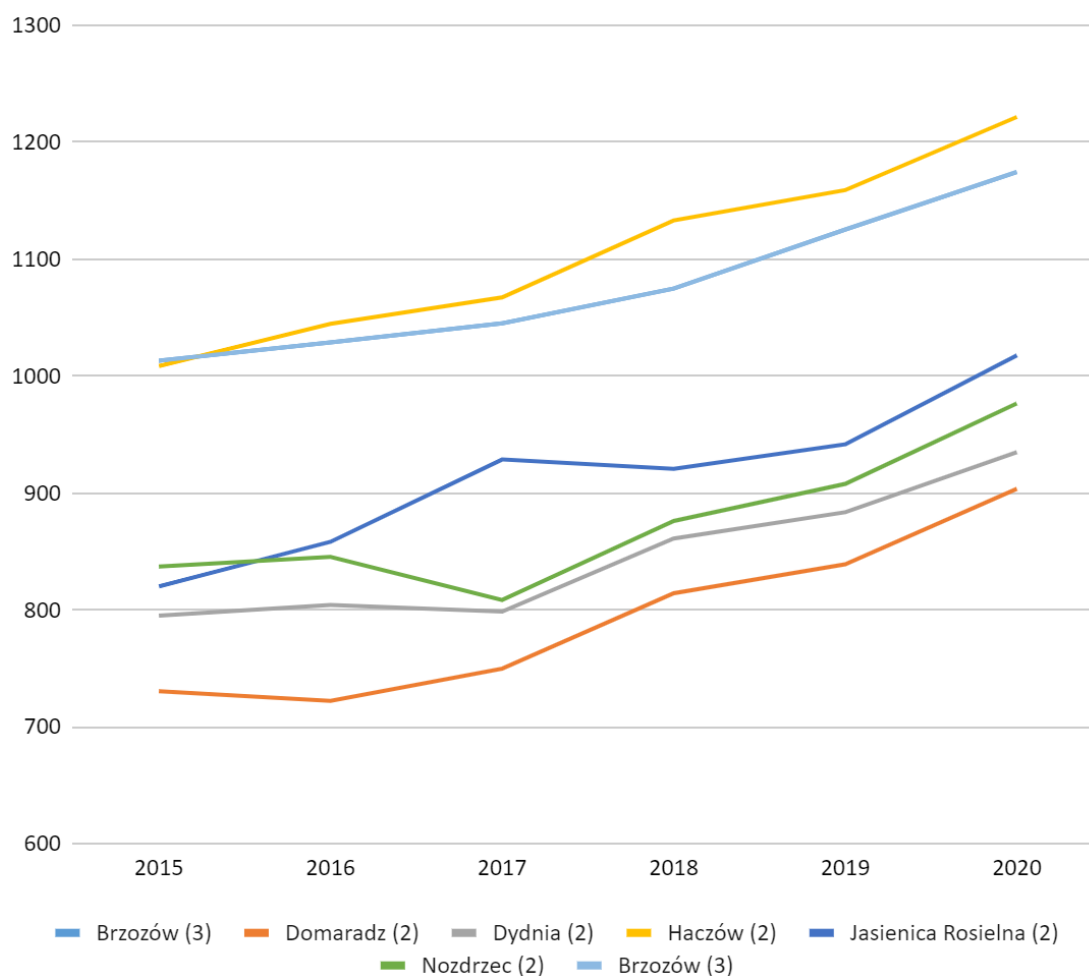
W obszarze działania LGD „Ziemia Brzozowska” mikroprzedsiębiorstwa stanowiły według LSR najliczniejszą grupę przedsiębiorstw (95%), przedsiębiorstwa małe stanowiły 4%, a średnie 0,25%. Na obszarze działania LGD „Ziemia Brzozowska” wyróżniono jeden podmiot gospodarczy zatrudniający ponad 1 000 osób. Dość dużym zagrożeniem dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw w regionie był według autorów LSR wzrost obciążeń fiskalnych wpływający na kondycję finansową firm - skutkujący zmniejszeniem możliwości finansowania inwestycji, ograniczonymi możliwościami wykorzystania funduszy unijnych etc. Efektem nadmiernie restrykcyjnych przepisów i regulacji, zbyt skomplikowanych procedur oraz nakładania, zwłaszcza na małe i średnie firmy, zbyt wysokich obciążeń i danin na rzecz państwa może być wchodzenie do szarej strefy.

Analiza danych przedstawionych w poniższej tabeli jak i na wykresie wskazuje na poprawę w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym, w każdej z gmin, w latach 2015-2020. Najlepiej w tym zestawieniu przedstawia się gmina Haczów, w której odnotowano zarówno największy wzrost wskaźnika, jak i najwyższy jego poziom pośród pozostałych gmin, niezależnie od roku. Na przestrzeni lat 2015-2020 najniżej wskaźnik ten wypadał w gminie Domaradz. Na podstawie przedstawionych danych można przyjąć, że bilans wzrostu liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w latach 2015-2020 jest dodatni, co jest dodatkowym argumentem przemawiającym na korzyść tezy o poprawie przedsiębiorczości mieszkańców w regionie.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	1 013,10	1 028,70	1 045,00	1 074,80	1 125,30	1 174,40
Domaradz (2)	730,40	722,30	749,70	814,20	839,00	903,60
Dydnia (2)	795,10	804,20	798,50	861,10	883,50	934,90
Haczów (2)	1 008,50	1 044,60	1 067,20	1 133,10	1 159,00	1 221,50
Jasienica Rosielna (2)	820,10	858,20	928,60	920,60	941,60	1 017,60
Nozdrzec (2)	837,1	845,4	808,5	876,00	907,80	976,50

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

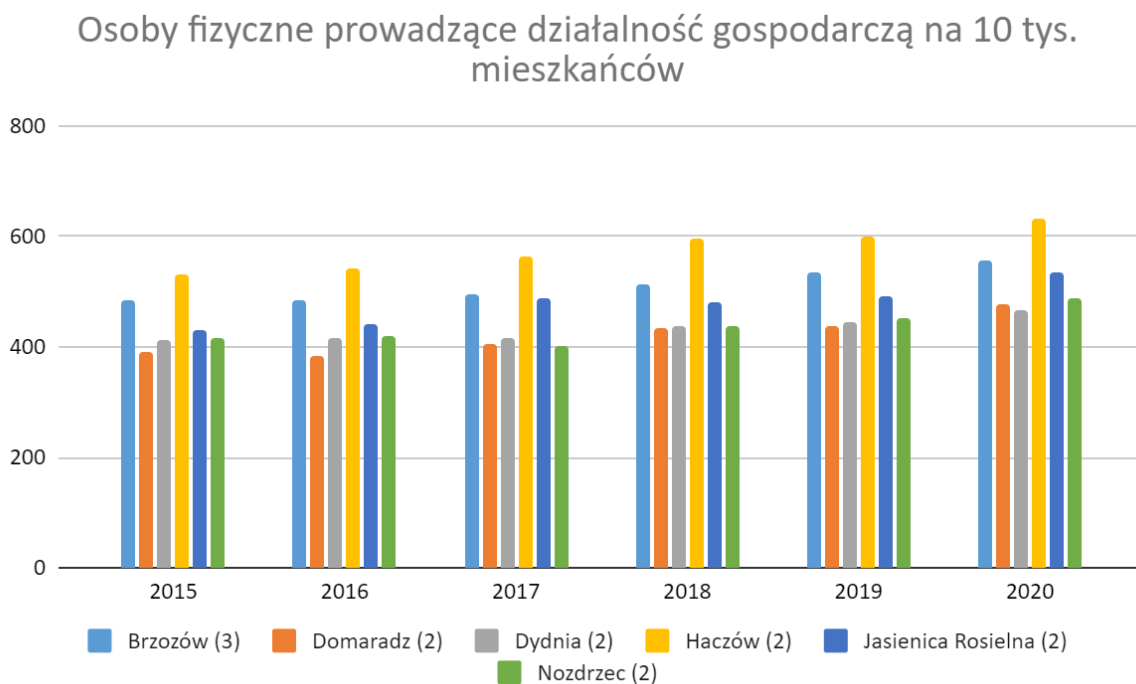

Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Analiza liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 10 tys. mieszkańców wskazuje na wzrost tego wskaźnika w latach 2015-2020 w każdej z gmin obszaru LGD „Ziemia Brzozowska”. Największy wzrost odnotowano w gminach Jasienica Rosielna i Haczów, najniższy w gminie Dydnia. Szczegóły zobrazowane są na poniższych tabeli i wykresie. Wskaźnik ten każdego roku najlepiej przedstawia się w gminie Haczów, a drugą w kolejności jest gmina Brzozów. Najniżej w porównaniu do pozostałych gmin plasowała się co roku gmina Domaradz, z wyjątkiem roku 2017 – wówczas najniższy wskaźnik wykazano w gminie Nozdrzec. Dodatni bilans zmian w latach 2015-2020, w liczbie osób prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców wskazuje na poprawę przedsiębiorczości w regionie LGD „Ziemia Brzozowska”.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	486	484	495	514	534	558,00
Domaradz (2)	391	382	407	436,00	439,00	479,00
Dydnia (2)	413	418	416	438	445	465
Haczów (2)	530	541	564	596	599	632,00
Jasienica Rosielna (2)	432	440	490	480	492	536,00
Nozdrzec (2)	417	419	402	437	453	489

Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Wykres 4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Organizacje pozarządowe

Jak wynika z LSR, przedstawiciele lokalnych społeczności i organizacji pozarządowych byli zapraszani do zespołu koordynującego LSR, jak również do spotkań konsultacyjnych, publicznych wystuchań i warsztatów, w efekcie których wypracowano cele, wskaźniki, poziomy dofinansowania przedsięwzięć, plany działania oraz pozostałe elementy strategii. Zgodnie z diagnozą przedstawioną w LSR w 2013 roku na terenie działania LGD „Ziemia Brzozowska” zarejestrowanych było 85 organizacji pozarządowych w tym 47 Ochotniczych Straży Pożarnych. Organizacje te koordynowały imprezy i przedsięwzięcia promujące i upowszechniające rodzimą kulturę, dziedzictwo kulturowe, produkty i wyroby lokalne, wydawały broszury i książki promujące lokalne dziedzictwo kulturalne oraz kulinarne. Gminne instytucje kultury zapraszały do udziału w lokalnych konkursach i koncertach zespoły artystyczne działające przy gminnych ośrodkach kultury oraz koła gospodyń wiejskich. Realizowano również projekty, które były sfinansowane lub współfinansowane przy udziale środków z funduszy unijnych oraz innych funduszy krajowych i zagranicznych. Organizacje społeczne wspierały działania wspomagające ludzi poszkodowanych w wyniku klęsk

żywiłowych i znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych. Wśród organizacji wiele było podmiotów krzewiących kulturę fizyczną i promujących działania pro-sportowe.

Zgodnie z LSR na obszarach wiejskich znaczącą rolę odgrywały Gminne, Ludowe Zespoły i Kluby Sportowe, uczniowskie kluby sportowe. Łącznie na obszarze objętym LSR działało 58 klubów sportowych. Dobrze wyposażona baza sportowo-rekreacyjna aktywizowała mieszkańców do rozwijania kultury fizycznej. Jak wskazywano w LSR istotnym czynnikiem rozwoju sportu na terenie LGD była dalsza rozbudowa bazy sportowej, popularyzacja sportu oraz aktywnego spędzania wolnego czasu.

Wśród tematów problematycznych dla opisywanego LGD wskazywano w LSR zbyt niską liczbę przedsięwzięć integrujących społeczność lokalną. Podkreślano konieczność rozwoju inicjatyw integrujących lokalne środowisko poprzez organizację wspólnych przedsięwzięć, szczególnie w zakresie kultury, edukacji i sportu, co pozwoliłoby na wzmocnienie kapitału społecznego. Wśród innych ograniczeń wskazywano m.in. na bierność części społeczeństwa w zakresie działań na rzecz swojego środowiska, niską liczbę działań aktywizujących osoby 40/50+, słabe zaplecze techniczne organizacji np. OSP, KGW, LZS, ograniczone środki w organizacjach na udział własny i na realizację projektów, słabą umiejętność pozyskiwania i rozliczania projektów, niedostateczną informację o możliwościach ubiegania się o środki pomocowe.

Jedną z rekomendacji wypracowanych w procesie konsultacji społecznych było wzmocnienie lokalnego trzeciego sektora (np. w formie inkubatora organizacji pozarządowych), ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji kół gospodyń wiejskich.

Grupy defaworyzowane

Jednym z istotniejszych założeń LSR było wypracowanie planu działań wspierających osoby z grup defaworyzowanych. W czasie warsztatów diagnostyczno - projektowych wskazano kluczowe grupy defaworyzowane na terenach objętych LSR, po czym zaproszono 12 przedstawicieli tych grup na spotkanie w Powiatowym Urzędzie Pracy w Brzozowie. Celem spotkania było wskazanie najważniejszych problemów i potrzeb w zakresie dostępu do rynku pracy, a także obszarów wymagających interwencji w tym zakresie. Omówiono również kryteria wyboru operacji i procedury wyboru. Określono zapotrzebowanie w zakresie

pozyskania środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Skonsultowana została również wysokość wsparcia i przeciętna planowana wielkość zatrudnienia w ramach działalności. Na tej podstawie opracowano plany działania oraz wskazano pożądane kanały komunikacji, jak i kluczowe obszary o jakich LGD powinna informować grupy defaworyzowane.

Analiza danych z warsztatów pozwoliła na wyróżnienie następujących grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy:

1. Długotrwale bezrobotni – to najliczniejsza spośród wyróżnionych grup (ponad 64%). Do grupy tej zalicza się osoby pozostające bez pracy ponad 1 rok. Do głównych problemów przypisywanych tej grupie zaliczono m.in. dyskryminację na rynku pracy, niski poziom kwalifikacji, niską motywację do poszukiwania pracy, słabe umiejętności autoprezentacyjne. Zgodnie z LSR jest to kluczowa grupa potrzebująca wsparcia w ramach realizacji LSR. Zgodnie z sugestiami przedstawicieli grup defaworyzowanych uznano, że wśród działań planowanych dla tej grupy należy uwzględnić przedsięwzięcia z zakresu zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej oraz pobudzenie aktywności mieszkańców do poszukiwania źródeł dochodów.

2. Niepełnosprawni bezrobotni – zgodnie z danymi z LSR, osoby niepełnosprawne stanowią ok 2% bezrobotnych w regionie. Problemy tej grupy to m.in. nieadekwatny do potrzeb rynku pracy system kształcenia osób niepełnosprawnych, bariery systemowe i prawne dla pracodawców przy zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dyskryminacyjne i stereotypowe podejście pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych.

3. Osoby nieposiadające kwalifikacji zawodowych – spośród 17,7% osób bezrobotnych w wieku produkcyjnym, blisko 37% stanowią osoby o wykształceniu zasadniczym zawodowym. W obszarze interwencji, zdaniem przedstawicieli grup defaworyzowanych, powinny znaleźć się wszelkie działania umożliwiające osobom bezrobotnym podniesienie kwalifikacji zawodowych (np. poprzez szkolenia i kursy), jak i podjęcie pracy. Ponadto sugerowano prowadzenie aktywności z zakresu wspierania osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w zakładaniu i prowadzeniu własnej działalności gospodarczej oraz pobudzenie ich aktywności do poszukiwania źródeł dochodów.

4. Młodzież oraz osoby powyżej 50 roku życia – osoby te stanowiły w 2013 roku blisko 40% mieszkańców opisywanego regionu, przy czym, jak wskazywano w LSR, obserwuje się trend spadkowy liczebności młodzieży w regionie i wzrostowy dla osób starszych. Wśród sugestii dla osób w wieku 18-25 lat jest kontynuacja nauki na studiach wyższych w kierunkach rokujących wysoką szansę na uzyskanie oferty pracy a także działania mające na celu promocję zatrudnienia, realizowane przez poszczególne powiatowe urzędy pracy, tj.: staże, usługi poradnictwa indywidualnego, szkolenia z zakresu aktywizacyjnych, prace interwencyjne. Z kolei w obszarze interwencji dla bezrobotnych starszych mieszkańców obszaru LGD „Ziemia Brzozowska” powinny się znaleźć usługi pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego w pełnym zakresie oraz szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania pracy. Ponadto powinny być wspierane działania umożliwiające opracowanie indywidualnego planu działania dla osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia. W obszarze interwencji miały także znaleźć się przedsięwzięcia z zakresu wspierania tej grupy osób bezrobotnych w zakładaniu i prowadzeniu własnej działalności gospodarczej oraz pobudzenie ich aktywności do poszukiwania źródeł dochodów. Ponadto istotnym elementem strategii powinny pozostać działania aktywizacyjne i integracyjne, skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży oraz seniorów. W LSR wskazywano na konieczność poprawy oferty spędzania czasu wolnego na terenie LGD.

5. Mieszkańcy miejscowości poniżej 5000 mieszkańców – za wyjątkiem miasta Brzozów, w żadnej z miejscowości w opisywanym regionie liczba mieszkańców nie przekracza 5000. Jak wskazuje LSR, jednym z poważniejszych problemów, które w zasadniczy sposób utrudniają podejmowanie inicjatyw na rzecz aktywizacji zawodowej jest niski stopień samoorganizacji mieszkańców obszarów wiejskich. W związku z tym, obszary te wymagają pobudzenia życia społeczno – gospodarczego, stworzenia bodźców do aktywności gospodarczej (tworzenie miejsc pracy, samozatrudnienie), zwiększenia potencjału turystyczno – kulturalnego poprzez nadawanie terenom i obiektom zdegradowanym nowych funkcji społeczno – gospodarczych oraz rozwiązywanie problemów społecznych, poprzez walkę z patologiami. Głównym i najważniejszym celem działań skierowanych do tej grupy defaworyzowanej miało być polepszenie warunków ich życia.

Jak wskazywano w LSR, struktura ludności obszaru LGD „Ziemia Brzozowska” była pod wieloma względami niekorzystna. Występowanie wyraźnie zaznaczonych wyżów i niżów

demograficznych sprawiło, że zarówno rynek pracy, jak i rynek edukacyjny podlegały dużym zmianom w cyklu dwudziestopięcio-, trzydziestoletnim. Blisko 2/3 mieszkańców obszaru objętego LSR stanowiła ludność w wieku produkcyjnym. W latach 2010-2013 liczebność tej grupy, jak i grupy osób w wieku poprodukcyjnym rosła. Z kolei w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 lat) w latach 2010-2013 odnotowano spadek liczebności. Sytuację tę uzasadniano wydłużeniem życia ludności przy równoczesnym niskim poziomie liczby urodzeń. Prognozy przewidywały pogłębianie się tej tendencji.

Znalazło to potwierdzenie w danych z GUS z lat 2015-2020. Struktura ludności według wieku w regionie objętym LGD „Ziemia Brzozowska” na przestrzeni lat 2015-2020 zmieniała się według wspólnego dla wszystkich gmin, niekorzystnego trendu: ubywało osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, natomiast przybywało osób w wieku poprodukcyjnym. Tę tendencję obrazuje poniżej zamieszczona tabela.

Gmina	Ludność gmin w wieku:					
	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Brzozów (3)	5 325	5 094	16 691	16 127	4 595	5 332
Domaradz (2)	1 201	1 131	3 820	3 774	1 048	1 150
Dydnia (2)	1 548	1 424	5 094	4 931	1 412	1 531
Haczów (2)	1 877	1 772	5 761	5 477	1 665	1 865
Jasienica Rosielna (2)	1 690	1 620	4 902	4 884	1 177	1 349
Nozdrzec (2)	1 554	1 380	5 029	4 772	1 723	1 760

Tabela 9. Ludność w wieku przed-, po- i produkcyjnym

Z kolei przedstawione w poniższej tabeli dane na temat migracji mieszkańców regionu LGD, zsumowane w latach 2015-2020, wskazują na ujemne saldo migracji, niezależnie od gminy. Najwięcej mieszkańców opuściło gminy Brzozów (sumaryczne saldo migracji w latach 2015-2020 wyniosło: -373 osoby) oraz Nozdrzec (-295 osoby). W roku 2020 jedynie w gminie Jasienica Rosielna odnotowano dodatnie saldo migracji – oznacza to, że wówczas więcej osób zdecydowało się na imigrację w porównaniu do liczby osób opuszczających gminę. Choć na przestrzeni 5 lat dane te przedstawiały się różnie w zależności od gminy, nie sposób nie dostrzec, że w większości gmin regionu LGD „Ziemia Brzozowska” więcej mieszkańców decydowało się na wyjazd niż imigrację. Trend ten wskazuje, że na tych terenach wciąż istnieje zapotrzebowanie na działania wspierające mieszkańców w pozostawaniu w regionie. Uznając, że opuszczają oni swoje rodzinne miejscowości m.in. w poszukiwaniu pracy i możliwości zarobkowych, a także edukacyjnych, do działań takich warto zaliczyć m.in. zwiększanie miejsc pracy, zachęcanie i wspieranie do zakładania własnej działalności gospodarczej, promowanie przedsiębiorczości, poprawa oferty edukacyjnej w regionie.

Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD					
Nazwa gminy/rok	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	-74	-68	-87	-77	-67
Domaradz (2)	7	-16	-19	-35	-50
Dydnia (2)	-55	-26	-48	-42	-29
Haczów (2)	-57	-54	-51	-2	-10
Jasienica Rosielna (2)	-15	-2	-21	-23	26
Nozdrzec (2)	-46	-44	-67	-64	-74

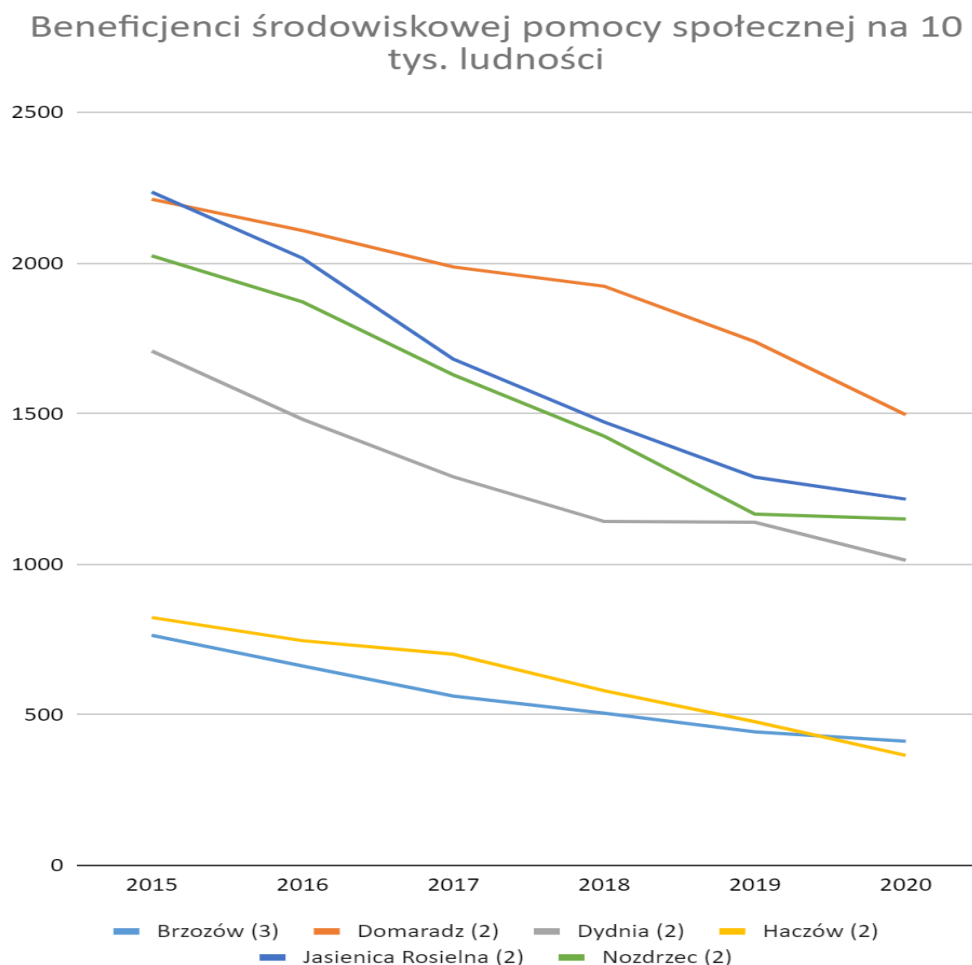
Tabela 10. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD

Zgodnie z danymi przedstawionymi w LSR podstawowym problemem społecznym regionu objętego LGD było ubóstwo. O skali tego problemu wnioskowano m.in. poprzez analizowanie udziału osób korzystających z pomocy społecznej. W 2013 roku aż 15% ludności z obszaru objętego działaniem LGD „Ziemia Brzozowska” korzystało z pomocy społecznej.

Największy udział osób korzystającej z pomocy społecznej w populacji mieszkańców odnotowano w Gminie Jasienica Rosielna (22,7%) i Gminie Nozdrzec (22,7%). Zgodnie z przyjętym kryterium zasięg ubóstwa był najmniejszy w Gminie Brzozów i Gminie Haczów (odpowiednio 8,9% i 9,4%). Warto również zaznaczyć, że w 2013 roku, w porównaniu do 2009 roku liczba osób korzystających z pomocy społecznej spadła. Trend spadkowy w odniesieniu do liczebności tej grupy osób utrzymał się we wszystkich gminach regionu LGD „Ziemia Brzozowska” również w kolejnych latach, na co wskazują dane GUS dla lat 2015-2020 przedstawione w poniższej tabeli oraz na wykresie. Przedstawione wskaźniki określają ilu beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej przypadało na 10 tys. ludności. Wskaźnik ten najbardziej obniżył się w gminie Jasienica Rosielna (spadek o ponad 1000 osób w roku 2020 w porównaniu do roku 2015). Również w gminie Nozdrzec odnotowano wyraźny spadek w odniesieniu do tego wskaźnika na przestrzeni lat 2015-2020. Niezależnie od analizowanego roku, ze środowiskowej pomocy społecznej najmniej mieszkańców korzystało w gminach Haczów i Brzozów, a najwięcej w gminie Domaradz. Obniżenie się tego wskaźnika w latach 2015-2020 we wszystkich gminach regionu LGD „Ziemia Brzozowska” świadczyć może o zmniejszaniu się ubóstwa w regionie.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności						
Nazwa gminy/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brzozów (3)	764	662	562	505	443	412
Domaradz (2)	2 212	2 108	1 987	1 923	1 739	1 496
Dydnia (2)	1 708	1 481	1 290	1 142	1 139	1 013
Haczów (2)	823	746	701	580	477	365
Jasienica Rosielna (2)	2 236	2 016	1 681	1 472	1 289	1 216
Nozdrzec (2)	2 024	1 871	1 629	1 425	1 166	1 150

Tabela 11. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Wykres 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Jak wskazywano w LSR, sytuacja zawodowa kobiet w regionie LGD „Ziemia Brzozowska” wymagała działań naprawczych. Liczba kobiet bezrobotnych ogółem w 2013 roku przewyższała liczbę bezrobotnych mężczyzn. Szczególnie istotne różnice na niekorzyść kobiet odnotowano w odniesieniu do osób długotrwale bezrobotnych (blisko 2800 kobiet pozostających bez pracy powyżej 1 roku, w porównaniu do niecałych 2000 mężczyzn pozostających bez pracy powyżej 1 roku) oraz osób młodych. W przypadku osób powyżej 50 roku życia, w porównaniu do mężczyzn mniej kobiet pozostawało w 2013 roku bez pracy. Natomiast wyższe w porównaniu do mężczyzn bezrobocie odnotowano wówczas w grupach kobiet z wykształceniem wyższym oraz policealnym i średnim zawodowym. Jak wskazywano w LSR - problemy dotyczące rynku pracy związane były m.in. z utrudnionym dostępem do rynku pracy dla kobiet, młodych matek. Odnosząc się do informacji przedstawionych powyżej (patrz podpunkt dot. przedsiębiorczości w regionie LGD), wydaje się, że sytuacja kobiet na

rynku pracy w regionie nieznacznie się poprawiała – liczba kobiet zatrudnionych rosła w latach 2015-2020. Natomiast analiza wskaźnika udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wskazywała na przewagę kobiet w każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Choć zauważalny jest spadek tego wskaźnika w grupie kobiet na przestrzeni lat 2015-2020, wydaje się, że kobiety nadal stanowią grupę, którą warto wspierać w zakresie aktywizacji zawodowej.

Turystyka

Na słabo rozwiniętą ofertę ruchu turystycznego wskazywali respondenci badań i konsultacji społecznych przed opracowaniem LSR. Dostrzegano niewykorzystany potencjał regionu oparty na walorach środowiska, przyrody i kultury, jak i aktywności rekreacyjnej. Wskazywano wówczas, że najważniejszymi zadaniami powinny być: rozwój produktów lokalnych, rozwój rynków zbytu, zachowanie dziedzictwa lokalnego, a także rozwój infrastruktury drogowej oraz infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. Wsparcie dla rozwoju sektora turystycznego, co podkreślali autorzy LSR, sprzyjałoby aktywizacji i mobilizacji mieszkańców. Wskazywano, że gminy objęte działaniem Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” mogą stanowić region atrakcyjny turystycznie. W dokumencie pod tytułem „Uwarunkowania rozwoju funkcji turystycznej na terenie gmin wiejskich województwa podkarpackiego” dokonano oceny atrakcyjności turystycznej 143 gmin województwa podkarpackiego za pomocą wskaźnika potencjału turystycznego, który obejmował atrakcyjność turystyczną oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze. Gminy objęte działaniem Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Brzozowska” znalazły się na następujących miejscach w rankingu: Gmina Dydnia – 30 miejsce, Gmina Brzozów – 67 miejsce, Gmina Nozdrzec – 73 miejsce, Gmina Jasienica Rosielna – 77 miejsce, Gmina Haczów – 106 miejsce i Gmina Domaradz – 108 miejsce.

Wśród problemów dotyczących infrastruktury w regionie wskazywano m.in.: wymagającą remontu infrastrukturę placówek kulturalnych, edukacyjnych, słabe wyposażenie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, niewystarczającą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną (np. boiska sportowe), słabe zagospodarowanie przestrzeni publicznych i niska estetyka, zły stan infrastruktury drogowej w niektórych miejscowościach.

Problemy, jakie zdefiniowano w odniesieniu do lokalnych obiektów kulturalnych i historycznych dotyczyły m.in.: zbyt niskiej liczby imprez/działań integrujących mieszkańców poszczególnych gmin i promujących region, niszczących zabytków, zanikającej tradycji i kultury ludowej, słabego oznakowania obiektów zabytkowych, niedostatecznego wypromowania obiektów atrakcyjnych i zabytkowych.

Jak odnotowują autorzy LSR, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego posiada liczne walory stanowiące atrakcję turystyczną: wysokiej klasy atrakcje kulturowe (liczne zabytki kultury, miejsca historyczne, tradycje folklorystyczne) oraz obszary i obiekty o cennych walorach przyrodniczych (kompleksy leśne, rzeki, jeziora).

W 2013 roku w samej branży turystycznej (sekcja I: Usługi związane z zakwaterowaniem i usługi gastronomiczne) na analizowanym terenie działało 59 podmiotów gospodarczych. Region dysponował wówczas 6 obiektami noclegowymi, oferującymi łącznie 264 miejsc noclegowych. Jak wskazuje poniższa tabela, w kolejnych latach nie tylko nie odnotowano wzrostu liczby turystycznych obiektów noclegowych w gminach, lecz w roku 2020 w gminie Brzozów liczba obiektów zmniejszyła się o 1. Wydaje się zatem, że w obszarze turystyki jest jeszcze przestrzeń do rozwoju pozwalającego nie tylko na wykorzystanie i wypromowanie walorów regionu, ale i na aktywizację mieszkańców na rzecz uatrakcyjniania gmin LGD „Ziemia Brzozowska”.

Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat			
Nazwa gminy/rok	2016	2018	2020
Brzozów (3)	5	5	4
Domaradz (2)	0	0	0
Dydnia (2)	1	1	1
Haczów (2)	0	0	0
Jasienica Rosielna (2)	0	0	0
Nozdrzec (2)	0	0	0

Tabela 12. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat

Opis celów strategii

Na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonych analiz, konsultacji, warsztatów diagnostycznych i partycypacyjnych opracowano następujące cele do realizacji w ramach LSR:

I - Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD - przypisano do niego cele szczegółowe (Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej oraz Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru), które miały być realizowane m.in. poprzez rozwijanie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, a także rozwój infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej.

II - Wzmocnienie kapitału społecznego Ziemi Brzozowskiej i aktywizacja społeczności lokalnej - przypisane do celu II cele szczegółowe (Poprawa aktywności społecznej na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru, Wypromowane walory obszaru LGD i atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego, a także Wzrost aktywnego udziału społeczności lokalnej w procesie realizacji LSR) miały być realizowane m.in. poprzez poszerzanie świadomości ekologicznej, wsparcie podmiotów działających w sferze kultury, promowanie obszaru, uatrakcyjnienie oferty czasu wolnego, szkolenia oraz doradztwo indywidualne dla osób ubiegających się o wsparcie.

III - Wzrost gospodarczy obszaru LGD - przypisane cele szczegółowe (Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP oraz Wzrost przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych mieszkańców) realizowane poprzez inwestycje rozwojowe wspierające tworzenie nowych miejsc pracy, nowych przedsiębiorstw, a także szkolenia dla osób zamierzających otworzyć własną działalność gospodarczą.

Zarówno cele ogólne, jak i szczegółowe wydają się w pełni wpisywać w potrzeby mieszkańców regionu LGD „Ziemia Brzozowska”. Dla opisywanych powyżej problemów dotyczących m.in. sytuacji grup defaworyzowanych, niewykorzystanego potencjału turystycznego, niższej aktywności społecznej oraz niskiej przedsiębiorczości mieszkańców

zaproponowano w LSR konkretne przedsięwzięcia. Ich dobór wydaje się w pełni uzasadniony i adekwatny.

5.2. Realizacja celów strategii

Ocena postępu rzeczowo-finansowego pozwala sprawdzić pierwsze efekty wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Ewaluacja jest możliwa dzięki danym dotyczącym wskaźników wartości produktu, przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć na etapie tworzenia LSR. Umiejętny dobór wskaźników zwiększa możliwość dobrej orientacji w realizowaniu celów szczegółowych.

Nim omówiony zostanie rzeczowy i finansowy postęp w realizacji LSR, warto zwrócić uwagę na zmiany w LSR. Nie było ich wiele. Najlichniesze zmiany w LSR dotyczyły aktualizacji LSR. Strategię aktualizowano m.in. w zakresie przesunięcia lub zwiększenia środków, przeliczenia ich na walutę euro, a także dostosowania wskaźników lub przesunięcia ich w czasie. Istotną zmianą było zwiększenie środków finansowych na wsparcie realizacji operacji w ramach LSR. Środki te zatwierdzono w maju 2021 roku i wprowadzono je w związku ze zmianą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Zmiany aktualizacyjne dotyczyły również składu Rady, jak i zapisów Regulaminu Rady.

Pozostałe zmiany w dokumentacji dotyczyły zmian w procedurach (ich celem było dostosowanie do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych). Kolejne zmiany dotyczyły kryteriów wyboru grantobiorców, a konkretnie uszczegółowienia kryteriów, doprecyzowania, korekty i usunięcia niektórych z nich.

Szczegóły zobrazowane są na poniżej zamieszczonej tabeli.

1. Zmiany w LSR (przyjmowane uchwałami Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska”)

l.p.	Data wprowadzenia zmiany (dotyczy daty podjęcia uchwały Walnego Zebrania Członków lub Zarządu ws. aktualizacji/zmian)	Zakres zmian
1.	Uchwała nr 87/2016 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska” z dnia 16.06.2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022	Zmiany w LSR w zakresie zapewnienia uzyskania wymaganej, minimalnej liczby punktów (<i>Rozdział 5. Cele i wskaźniki, Rozdział 11. Monitoring i ewaluacja, Załącznik nr 2: Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu</i>) oraz dostosowania Strategii do obniżonej kwoty środków (<i>Rozdział 5. Cele i wskaźniki, Rozdział 7. Plan działania, Rozdział 8. Budżet, Rozdział 9. Plan komunikacji, Załącznik nr 3: Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników, Załącznik nr 4: Budżet LSR w rozbiciu na lata i poszczególne fundusze EFSI oraz w podziale na poszczególne zakresy wsparcia</i>).
2.	Uchwała nr 93/2016 Walnego Zebrania Członków z dnia 20.12.2016 r.	Wprowadzono zmiany w LSR polegające na usunięciu nieaktualnych zapisów w zakresie wysokości transz pomocy wypłacanej beneficjentom działania w zakresie wsparcia na podejmowanie działalności gospodarczej. Regulacje te uległy zmianie w związku ze zmianą rozporządzenia (Podrozdział 6.4. Wskazanie wysokości wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności). Wprowadzono zmiany polegające na przeniesieniu wskaźników oraz budżetu na realizację działań w ramach Przedsięwzięcia 2.2.1 oraz Przedsięwzięcia 2.2.2, dotyczące przeniesienia zaplanowanych działań z lat 2022-2023 na lata 2016-2018, w celu umożliwienia realizacji zapisów § 8 ust. 1 punkt 1 umowy (<i>Rozdział 7. Plan działania oraz Załącznik nr 3: Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu</i>).
3.	Uchwała nr 99/2017 Walnego Zebrania Członków z dnia 06.04.2017 r.	Zmiany w Regulaminie Rady w zakresie uszczegółowienia zapisów dot. bezstronności członków Rady w ocenie i wyborze operacji.
4.	Uchwała nr 103/2017 Walnego Zebrania Członków z dnia 25.07.2017 r.	Zmiany w LSR polegające na uaktualnieniu składu Rady (oraz składu członków stowarzyszenia) w związku z koniecznością uzupełnienia składu Rady do liczby 15 osób (<i>Podrozdział 1.3.3. Reprezentatywność LGD, Podrozdział 1.3.4. Rada</i>).

5.	Uchwała nr 109/2018 Walnego Zebrania Członków z dnia 27.02.2018 r.	Wprowadzono zmiany w LSR wynikające z konieczności dostosowania systemu wskaźników przyjętego w LSR do wskaźników określonych w załączniku nr 1 do <i>Wytycznych nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020</i>, określającym <i>Definicje wskaźników monitorowania realizacji LSR w ramach działania LEADER objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020</i>. Zgodnie z zapisami <i>Wytycznych</i> jednolite podejście do definicji wskaźników i sposobu ich mierzenia oraz sprawdzania umożliwi gromadzenie porównywalnych danych od wszystkich LGD na poziomie wojewódzkim i krajowym. Przeprowadzono weryfikację przyjętego w LSR systemu wskaźników w celu sprawdzenia, czy dostarcza on wszystkich potrzebnych informacji niezbędnych do określenia skuteczności interwencyjnej Strategii. W wyniku przeprowadzonej weryfikacji zauważono konieczność ujednolicenia wskaźników w zakresie Przedsięwzięcia 1.2.1 <i>Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej</i>. Dokonano również zmian w zakresie ujednolicenia wskaźników w Przedsięwzięciu 2.3.4. oraz ujednolicono nazewnictwo wskaźników w LSR ze wskaźnikami wykazanymi w <i>Wytycznej (Rozdział 5. Cele i wskaźniki, Rozdział 7. Plan działania)</i>.
6.	Uchwała nr 110/2018 Walnego Zebrania Członków z dnia 08.06.2018 r.	Dokonano zmian mających na celu zaktualizowanie LSR zgodnie z zaleceniami zamieszczonymi w interpretacji ARiMR (w uzgodnieniu z MRiRW) informującej o konieczności wprowadzenia przez lokalne grupy działania zmian w LSR polegających na zwiększeniu środków zarezerwowanych na wsparcie na wdrażanie projektów współpracy z wysokości 2% do wysokości 5% środków określonych w umowie ramowej na poddziałanie 19.2. Zmiany wprowadzono w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne oraz zgodnie z <i>Procedurą aktualizacji LSR</i>.
7.	Uchwała nr 116/2019 Walnego Zebrania Członków z dnia 26.06.2019 r.	Dokonano zmian mających na celu zaktualizowanie LSR w zakresie wskaźników zaplanowanych do realizacji w pierwszym oraz drugim kamieniu milowym -przesunięcie części wskaźników z pierwszego na drugi kamień milowy (<i>Rozdział 7. Plan działania, Załącznik Nr 3: Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu</i>).
8.	Uchwała nr 120/2019 Walnego Zebrania Członków z dnia 19.12.2019 r.	Zmiany w LSR w zakresie składu Rady (wybór nowej Rady).
9.	Uchwała nr 130/2020 Walnego Zebrania Członków z dnia 15.12.2020 r.	Dokonano zmian mających na celu zaktualizowanie LSR - polegających na zwiększeniu środków zarezerwowanych na wdrażanie projektów współpracy z wysokości 5% do wysokości 10% środków określonych w umowie ramowej na poddziałanie 19.2 (w związku z przyjętymi zmianami do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania "Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020). Zmiany wprowadzono w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne oraz zgodnie z <i>Procedurą aktualizacji LSR</i>.

10.	Uchwała nr 133/2021 Walnego Zebrania Członków z dnia 12.04.2021 r.	Dokonano aktualizacji LSR, która dotyczyła przeliczenia LSR na walutę euro oraz przesunięcia niewykorzystanych środków dostępnych w ramach poddziałania 19.2 (wynikających z tzw. różnicy kursowej) pomiędzy przedsięwzięciami zawartymi w LSR. Zmiany wprowadzono w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne oraz zgodnie z <i>Procedurą aktualizacji LSR</i> .
11.	Uchwała nr 138/2021 Walnego Zebrania Członków z dnia 05.10.2021 r.	W związku z zmianą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 dokonano zmian w LSR polegających na zwiększeniu środków finansowych na: wsparcie realizacji operacji w ramach LSR (o kwotę 481 000,00 euro) oraz wsparcie funkcjonowania LGD (o kwotę 57 720,00 euro). Zmiany wprowadzono w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne oraz zgodnie z <i>Procedurą aktualizacji LSR</i> .

2. Zmiany w kryteriach (przyjmowane uchwałami Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska”)

I.p.	Data wprowadzenia zmiany (dotyczy daty podjęcia uchwały Walnego Zebrania Członków lub Zarządu ws. aktualizacji/zmian)	Zakres zmian
1.	Uchwała nr 98/2017 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska” z dnia 21.02.2017 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia lokalnych kryteriów wyboru operacji oraz grantobiorców wraz z procedurą ustalania i zmiany kryteriów	Zmiany w lokalnych kryteriach wyboru dotyczyły uszczegółowienia i doprecyzowania opisów w ramach wybranych kryteriów.
2.	Uchwała nr 111/2018 Walnego Zebrania Członków z dnia 08.06.2018 r.	Zmiany w lokalnych kryteriach wyboru grantobiorców dotyczą korekty oczywistych omyłek, jakie zauważono w wyniku analizy tych kryteriów (dot. trzech Przedsięwzięć realizowanych poprzez projekty grantowe).
3.	Uchwała nr 134/2021 Walnego Zebrania Członków z dnia 12.04.2021 r.	Dokonano zmian polegających na usunięciu kryteriów „Liczba nowych miejsc pracy utworzonych w ramach operacji w ramach kryteriów dotyczących <i>Przedsięwzięcia 3.1.1. Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy</i> oraz <i>Przedsięwzięcia 3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw</i> . Proponowana zmiana wynika z rekomendacji Instytucji Zarządzającej PROW 2014-2020 w związku ze zmianami w uregulowaniach dotyczących utworzenia oraz utrzymania miejsc pracy w ramach operacji.

3. Zmiany w procedurach (przyjmowane uchwałami Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska”)

l.p.	Data wprowadzenia zmiany (dotyczy daty podjęcia uchwały Walnego Zebrania Członków lub Zarządu ws. aktualizacji/zmian)	Zakres zmian
1.	Uchwała Nr XXIII/93/2017 Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Brzozowska” z dnia 16 lutego 2017 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia procedur oceny i wyboru operacji oraz grantobiorców	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.
2.	Uchwała Nr XXIV/95/2017 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 6 kwietnia 2017 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych (uzupełnienia zmian dokonanych 16 lutego 2017 r.).
3.	Uchwała Nr XXVI/98/2017 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 7 listopada 2017 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.
4.	Uchwała Nr XXVII/104/2017 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 20 grudnia 2017 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.
5.	Uchwała Nr XXX/113/2018 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 8 czerwca 2018 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.

6.	Uchwała Nr XXXIII/125/2019 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 17 maja 2019 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.
7.	Uchwała Nr III/8/2020 Zarządu Stowarzyszenia z dnia 15 grudnia 2020 r.	Dokonano zmian mających na celu dostosowanie <i>Procedury oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020, na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD</i> do aktualnie obowiązujących wytycznych i przepisów prawnych.

Tabela 13. Historia zmian LSR

Kolejną kwestią, której należy poświęcić uwagę jest to, w jaki sposób LGD „Ziemia Brzozowska” radziła sobie z realizacją celów wdrażanej strategii. Pomocna będzie w tym przypadku analiza postępu rzeczowego. Dane prezentowane w poniższej tabeli sugerują, że wybrane przedsięwzięcia i cele szczegółowe są w realizacji (wskaźniki osiągnięte częściowo), natomiast wskaźniki dla większości przedsięwzięć i celów szczegółowych zostały osiągnięte lub przekroczone.

Odnosząc się do pierwszego celu ogólnego (Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru LGD) postęp realizacji celu szczegółowego 1.1. Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej (mierzonego poprzez *Liczbę nowych lub zmodernizowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej, w tym minimum 4 zrealizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców*), zbliża się do 60% a dla celu szczegółowego 1.2. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru (mierzonego poprzez *Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg*), do 70%. Warto dodać, że wnioski dotyczące realizacji przedsięwzięć w ramach tych celów, złożone w styczniu 2022 pozostają w ocenie Urzędu, o czym w szczegółach informuje zamieszczona poniżej tabela 15. Historia naborów. Można przypuszczać więc, że realizacja tych wskaźników jest kwestią nieodległej przyszłości.

W odniesieniu do drugiego celu ogólnego (Wzmocnienie kapitału społecznego Ziemi Brzozowskiej i aktywizacja społeczności lokalnej) określono trzy cele szczegółowe. Cel szczegółowy 2.1. Poprawa aktywności społecznej na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru zrealizowany został odpowiednio w 200% (*Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców mających na celu poprawę ich świadomości ekologicznej - poddziałanie 19.4*) oraz w 100% (*Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR*). W tym wypadku warto podkreślić, że w ramach każdego z przedsięwzięć przekroczone wskaźniki rezultatu dotyczące udziału osób z grup defaworyzowanych.

Cel szczegółowy 2.2. Wypromowane walory obszaru LGD i atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego zrealizowany został w 100% w zakresie dwóch wskaźników produktu (*Liczba publikacji/ materiałów promocyjnych oraz Liczba wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną*). W odniesieniu do tego celu, warto podkreślić, że zgodnie z informacjami przekazanymi przez pracowników biura LGD, LGD „Ziemia Brzozowska” nie zrealizowała

jeszcze projektu współpracy (wniosek na etapie oceny w UM) – a zatem wskaźniki dla przedsięwzięć realizowanych w ramach takich projektów są na poziomie 0%.

Z kolei przedsięwzięcia realizowane w ramach celu szczegółowego 2.3. Wzrost aktywnego udziału społeczności lokalnej w procesie realizacji LSR dotyczą wyłącznie poddziałania 9.4 i są zrealizowane na poziomie 95-230%. Również i w tym wypadku należy wspomnieć, iż przedstawiciele grup defaworyzowanych uczestniczyli w spotkaniach organizowanych przez LGD w liczbie znacznie większej niż zakładano. Wskaźniki produktu dla dwóch przedsięwzięć, realizowanych dla celu szczegółowego 2.3 przekroczyły 100%. Wskaźniki te to *Liczba informacji zamieszczonych na stronie internetowej*, jak i *Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa* (realizacja wskaźników odpowiednio na poziomie >105% i >230%). W odniesieniu do drugiego z przedstawionych przedsięwzięć zakładano, że część z osób korzystających ze wsparcia po indywidualnym doradztwie w biurze LGD stanowić będzie reprezentację osób z grup defaworyzowanych, co udało się osiągnąć w 60%.

Trzecim celem ogólnym był Wzrost gospodarczy obszaru LGD, realizowany poprzez cele szczegółowe: 3.1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP oraz 3.2. Wzrost przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych mieszkańców. Wskaźniki produktu przypisane do tych celów wskazują na postęp na poziomie pomiędzy 56% a 109%, w tym: *Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa* – 100%, *Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa* – 56% (oraz 15 wniosków na etapie oceny w UM), *Liczba szkoleń* – 100%. Ponadto w ramach wskaźnika rezultatu *Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem), w tym liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych* (dla celu szczegółowego 3.1) osiągnięto poziom 275%, co wskazuje na zatrudnienie wielu przedstawicieli grup defaworyzowanych w ramach tworzonych miejsc pracy.

Podsumowując należy stwierdzić, że nie ma większych obaw co do realizacji założonych wskaźników. Większość wskaźników produktu jest na poziomie 100% lub przekroczyła 100% realizacji. Szczególnie optymistycznym trendem jest tak liczna reprezentacja przedstawicieli grup defaworyzowanych w proponowanych inicjatywach, co stanowiło istotne założenie i cel strategii.

		Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia w ramach operacji zrealizowanych przez podmioty działające w sferze kultury	-	osoba	0	300	100,00 %	2.1.2. Zachowanie wielokulturowego dziedzictwa obszaru LGD oraz dostępna atrakcyjna oferta kulturalna	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	-	sztuka	7	100%	100%
		w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	-	osoba	0	120	250,00 %							
	2.2. Wypromowane walory obszaru LGD i atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego	Liczba osób, które skorzystały z publikacji/materiałów w promocyjnych	-	osoba	0	10 000	80,00%	2.2.1. Skuteczna promocja obszaru LGD	Liczba publikacji/ materiałów promocyjnych	-	sztuka	5	100%	100%
		Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną	-	osoba	0	1 600	215,00 %	2.2.2. Atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego	Liczba wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną	2.12	sztuka	10	100%	100%
		Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	3.4	sztuka	0	1	0,00%	2.2.3. Rozwijanie współpracy z innymi LGD w celu promocji obszaru i tworzenia oferty aktywnego spędzania wolnego czasu	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	3.2	sztuka	1	0,00%	0,00%
		Wzrost liczby osób korzystających z nowych obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (projekt współpracy)	-	osoba	0	5 000	0,00%		Liczba nowych obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (projekt współpracy)	2.4	sztuka	11	0,00%	0,00%
		Liczba osób, które skorzystały z publikacji/materiałów w promocyjnych (projekt współpracy)	-	osoba	0	2 000	0,00%		Liczba publikacji/ materiałów promocyjnych (projekt współpracy)	-	sztuka	2	0,00%	0,00%
		Liczba uczestników wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną (projekt współpracy)	-	osoba	0	500	0,00%		Liczba wydarzeń aktywizujących społeczność lokalną (projekt współpracy)	2.12	sztuka	6	0,00%	0,00%

2.3. Wzrost aktywnego udziału społeczności lokalnej w procesie realizacji LSR	Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	4,5	sztuka	0	4 500	570,22 %	2.3.1. Informowanie o działaniach realizowanych w ramach LSR	Liczba informacji zamieszczonych na stronie internetowej	-	sztuka	180	105,56 %	105,56 %
	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach / wydarzeniach adresowanych do mieszkańców	-	osoba	0	285	70,88%	2.3.2. Przeprowadzenie spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	4.3	sztuka	19	94,74%	94,74%
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	-	osoba	0	50	262,00 %							
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	-	osoba	0	70	97,14%	2.3.3. Prowadzenie indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	4.2	sztuka	120	230,83 %	230,83 %
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	-	osoba	0	30	60,00%							
	Liczba (skumulowana) przeszkolonych pracowników i członków organów LGD, którzy podnieśli swoją wiedzę i uzyskali certyfikaty	-	osoba	0	116	98,28%	2.3.4. Wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces realizacji LSR	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	sztuka	116	98,28%	98,28%

Cel ogólny 3. Wzrost gospodarczy obszaru LGD	3.1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	1.3	etat średnioroczny	0	11	136,36 %	3.1.1. Wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1.2	sztuka	11	109,09 %	63,64%
		w tym liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych	-	etat średnioroczny	0	4	275,00 %							
	3.2. Wzrost przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych mieszkańców	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	1.3	etat średnioroczny	0	34	56%	3.2.1. Wsparcie tworzenia nowych przedsiębiorstw	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	1.1	sztuka	34	55,88%	55,88%
		w tym liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych	-	etat średnioroczny	0	20	90%							
		Liczba osób przeszkolonych	-	osoba	0	34	94,12%	3.2.2. Szkolenia i doradztwo dla osób zamierzających otworzyć własną działalność gospodarczą	Liczba szkoleń	4.3	sztuka	3	100,00 %	100,00 %
		w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem	-	osoba	0	30	96,67%							

Tabela 14. Postęp rzeczowy

Analiza danych na temat naborów, przedstawiona w poniższej tabeli, wskazuje, że ogółem złożono 145 wniosków, spośród których 23 dotyczyły projektów grantowych. Ze wszystkich złożonych wniosków wybrano 131, w tym wszystkie dotyczące grantów. Liczba wniosków, które zwieńczone zostały podpisaną umową wynosi 68, w tym 22 umowy dotyczyły projektów grantowych. Warto wspomnieć, że 26 wniosków z naborów przeprowadzonych w 2022 roku wciąż pozostaje w ocenie w UM. Największym zainteresowaniem wnioskodawców cieszyły się przedsięwzięcia: 3.1.1. Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy (w naborze ogłoszonym w 2017 roku wpłynęły 32 wnioski) oraz 3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw (w naborach ogłoszonych w latach 2017, 2019, 2022, wpłynęło odpowiednio – 17, 17 i 15 wniosków), co świadczyć może o poprawiającej się przedsiębiorczości mieszkańców regionu LGD „Ziemia Brzozowska”. W odpowiedzi na decyzje dotyczące wniosków złożono 9 protestów, spośród których uwzględniony został 1 - wniesiony od negatywnego wyniku oceny zgodności operacji z LSR, w tym z programem.

Data naboru od... do...	Przedsięwzięcie (w nawiasie wpisać K – konkurs, O – operacja własna, G – projekt grantowy)	Liczba złożonych wniosków	Liczba wybranych wniosków (dotyczy wszystkich wniosków, również wykraczających poza limit)	Liczba podpisanych umów (w przypadku grantów, proszę podać liczbę umów z grantobiorcami)	Protesty złożone (w przypadku grantów – odwołania)	Protesty / odwołania uwzględnione
29.05.2017 – 12.06.2017	3.1.1. Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy (K)	32	19	6	8	1*
31.05.2017 – 13.06.2017	3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw (K)	17	16	12	1	0
05.06.2017 – 19.06.2017	1.2.1. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej (K)	6	6	5	0	0
05.06.2017 – 19.06.2017	1.1.1. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej (K)	6	6	1	0	0
02.07.2018 – 16.07.2018	1.2.1. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej (K)	1	1	1	0	0
29.10.2018 – 12.11.2018	2.1.2. Zachowanie wielokulturowego dziedzictwa obszaru LGD oraz dostępna atrakcyjna oferta kulturalna (G)	8	8	7	0	0
29.10.2018 – 12.11.2018	2.2.1 Skuteczna promocja obszaru LGD (G)	5	5	5	0	0
29.10.2018 – 12.11.2018	2.2.2. Atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego (G)	10	10	10	0	0

04.11.2019 – 18.11.2019	1.2.1. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej (K)	1	1	1	0	0
04.11.2019 – 18.11.2019	1.1.1. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej (K)	8	8	7	0	0
28.11.2019 – 23.12.2019	3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw (K)	17	17	7	0	0
18.06.2021 – 01.07.2021	3.1.1. Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy (K)	8	8	6	0	0
03.01.2022 – 20.01.2022 **	1.1.1. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej (K)	6	6	0	0	0
03.01.2022 – 20.01.2022 **	1.2.1. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej (K)	5	5	0	0	0
03.01.2022 – 20.01.2022 **	3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw (K)	15	15	0	0	0

Tabela 15. Historia naborów

* uwzględniony protest wniesiony od negatywnego wyniku oceny zgodności operacji z LSR, w tym z programem (kolejny protest tego Wnioskodawcy wniesiony od wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełniania przez operację kryteriów wyboru operacji nie został uwzględniony

**Wnioski z trzech naborów przeprowadzonych w terminie 03.01.2022 – 20.01.2022 są w trakcie oceny w UM.

W ocenie Zarządu LGD postęp rzeczowy i finansowy korzystnie rokuje w odniesieniu do realizacji strategii. Członkowie Zarządu dostrzegają wpływ działań wynikających ze strategii na poprawę jakości życia mieszkańców regionu. Wskaźniki i kryteria zdaniem Zarządu są jasne, przejrzyste oraz umożliwiają wybór najlepszych projektów. Wśród nich Zarząd wskazuje jako przykład projekty dotyczące rozwoju infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej. Są to projekty, który nie tylko sprzyjają rozwojowi sportu i rekreacji w regionie, ale i rozwojowi turystyki, a także aktywizacji mieszkańców. W ocenie Zarządu na potrzeby dalszych działań warto byłoby mieć możliwość dysponowania większymi środkami. Są one potrzebne szczególnie w kontekście pobudzania przedsiębiorczości, ale i aktywizacji lokalnych społeczności.

Omawiając zmiany w LSR pracownicy biura LGD wskazują na istotną niedawno wprowadzoną zmianę, która wiązała się z tzw. „bonusem”, czyli dodatkowymi środkami w ramach strategii. Zgodnie z wymogami część bonusu przeznaczona jest na podejmowanie działalności gospodarczej, reszta na infrastrukturę publiczną, w tym drogową oraz kulturalną, turystyczną i rekreacyjną. Do istotniejszych korzystnych zmian pracownicy biura zaliczyli przewalutowanie budżetu.

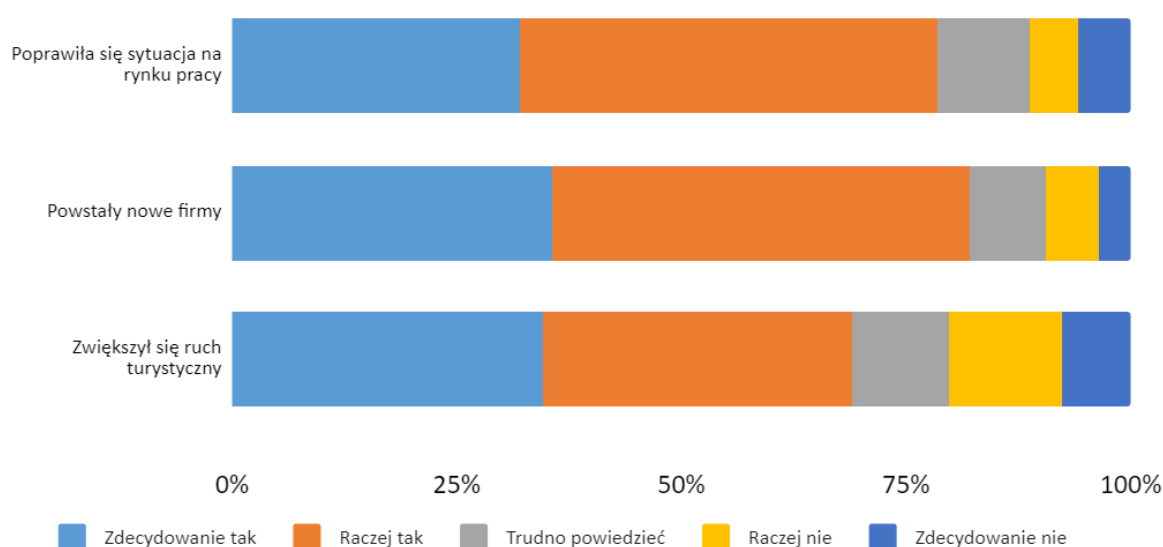
Analizując przebieg naborów pracownicy biura LGD wskazywali na początkowe trudności, doświadczane w 2017 roku. Wówczas z 32 wniosków podpisano zaledwie kilka umów, a część z nich została rozwiązana. W ocenie przedstawicieli biura LGD obecnie zainteresowanie konkursami jest duże, a ze względu na przejrzystą, konkretną strategię i ujęte w niej 4 konkursowe i 3 grantowe przedsięwzięcia, nabory przebiegają obecnie bezproblemowo. Opisując problemy w zakresie naborów wskazują na zbyt długą ocenę wniosków, co powoduje na późniejszych etapach utrudnienia w realizacji przedsięwzięć. Jednocześnie uzasadniono, że wydłużony proces oceny miał miejsce jedynie w dwóch przypadkach i był wynikiem kumulacji naborów wniosków, które w tym samym czasie przeprowadzane były przez wszystkie LGD z terenu województwa podkarpackiego (2017 – pierwsze nabory w ramach LSR oraz 2021/2022 – nabory w ramach bonusu).

Z kolei postęp rzeczowy i finansowy pracownicy biura oceniają na bardzo dobrym poziomie. Ze względu na to, że w ocenie wciąż pozostają wnioski, które wpłynęły w ramach bonusu trudne jest prognozowanie na temat pełnej realizacji wskaźników, jednak pracownicy biura LGD wykazują w tym zakresie optymizm.

Na obszarze LGD „Ziemia Brzozowska” kluczowe obszary interwencji uznano: poprawę atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej oraz poprawę dostępności komunikacyjnej obszaru (realizowane m.in. poprzez rozwijanie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, drogowej), wzmocnienie kapitału społecznego Ziemi Brzozowskiej i aktywizacja społeczności lokalnej oraz wzrost gospodarczy obszaru LGD.

Warto sprawdzić jak sami mieszkańcy, którzy oddali swoje głosy w ankiecie, oceniają zmiany jakie zaszły w przeciągu ostatnich pięciu lat na obszarze LGD i czy potwierdzają one obraz wyłaniający się z danych zaprezentowanych we wcześniejszych częściach raportu. Na początek analizie poddane zostaną opinie na temat przedsiębiorczości. Szczegóły obrazuje poniższy wykres.

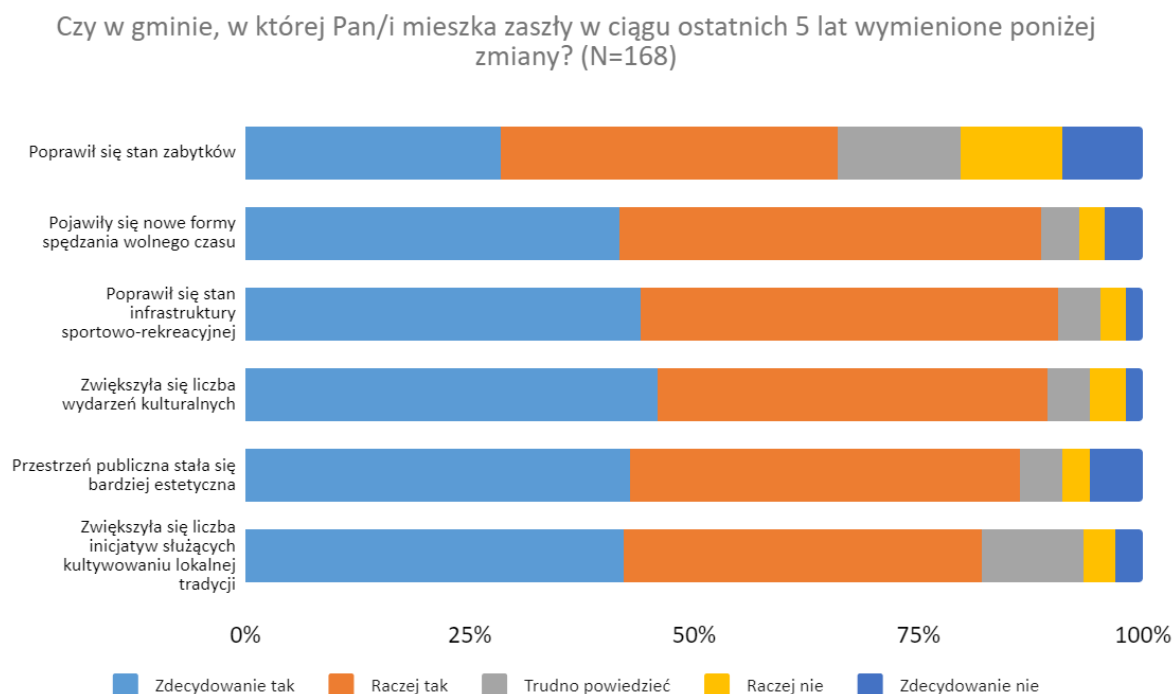
Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany? (N=168)

Wykres 6. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Jak obrazuje powyższy wykres, poprawę na rynku pracy odnotowało więcej niż 75% ankietowanych. Jeszcze lepiej badani oceniali zwiększenie się liczby nowych firm – ponad 80% badanych zauważyło poprawę w tym zakresie. Ok. 65% ankietowanych odnotowało zwiększenie się ruchu turystycznego. Wyniki te sugerują, że większość badanych pozytywnie ocenia zmiany dotyczące rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD jakie zaszły w przeciągu ostatnich 5 lat.

Kolejne pytanie, które zadano mieszkańcom na temat oceny zmian zachodzących w regionie LGD w ciągu ostatnich kilku lat, odnosiło się do tematyki kultury i rekreacji. Wyniki zobrazowane są na poniższym wykresie.

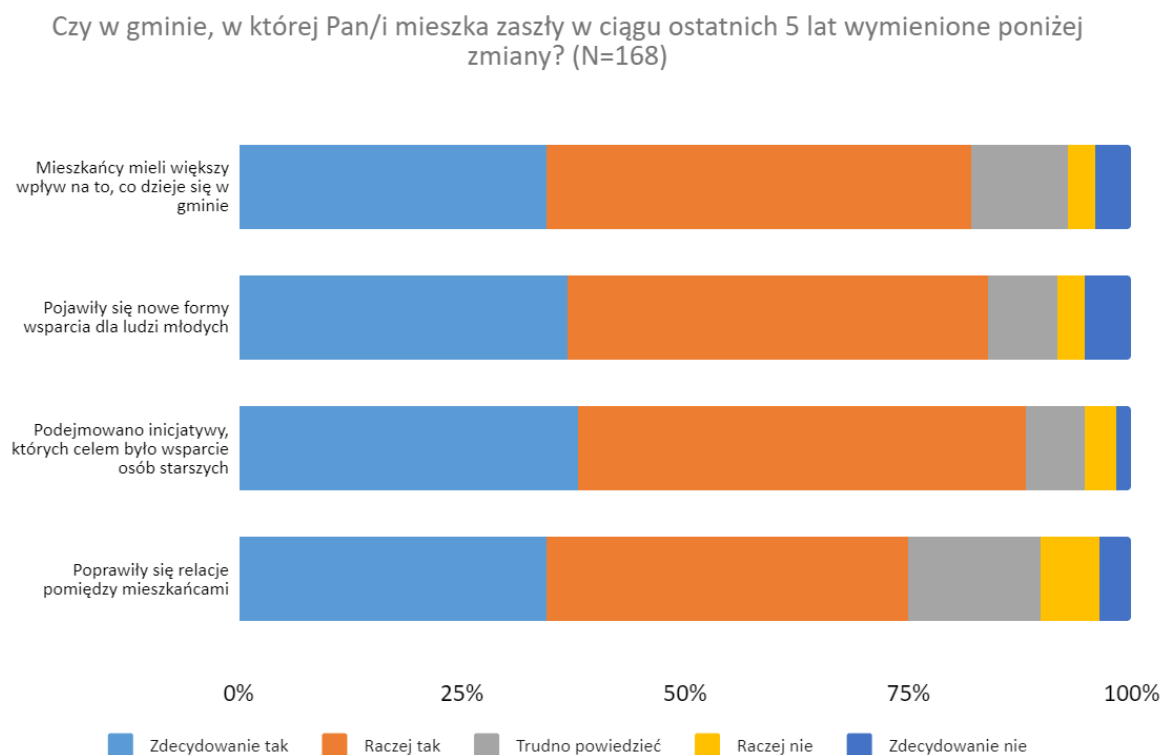

Wykres 7. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.

Jak wynika z powyżej zamieszczonego wykresu większość badanych dostrzega poprawę sytuacji w obszarze związanym z kulturą i rekreacją. Ankietowani doceniają zmiany w zakresie pojawienia się nowych form spędzania wolnego czasu, poprawy stanu infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Większość badanych (pomiędzy 82-90%) dostrzega poprawę estetyki przestrzeni publicznej, a także zwiększenie się liczby wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw służących kultywowaniu tradycji lokalnej. Stosunkowo najslabiej w porównaniu do wyżej wymienionych wypada w tym zestawieniu ocena poprawy stanu zabytków - choć większość ankietowanych (ok. 65%) uznaje, że uległ on poprawie, wynik ten odbiega na niekorzyść od oceny pozostałych kwestii. Ponad 20% zapytanych mieszkańców nie zgodziło się z twierdzeniem, że stan zabytków uległ poprawie.

Reasumując ocena badanych dotycząca zmian w obszarze kultury i rekreacji w regionie LGD „Ziemia Brzozowska” zachodzących na przestrzeni ostatnich 5 lat wypada korzystnie, co sugeruje, że mieszkańcy dostrzegają poprawę sytuacji.

Kolejnym zagadnieniem, o które zapytani zostali mieszkańcy obszaru LGD „Ziemia Brzozowska”, była aktywizacja i kapitał społeczny. Wyniki w odniesieniu do tego pytania zawarte są na poniżej przedstawionym wykresie.

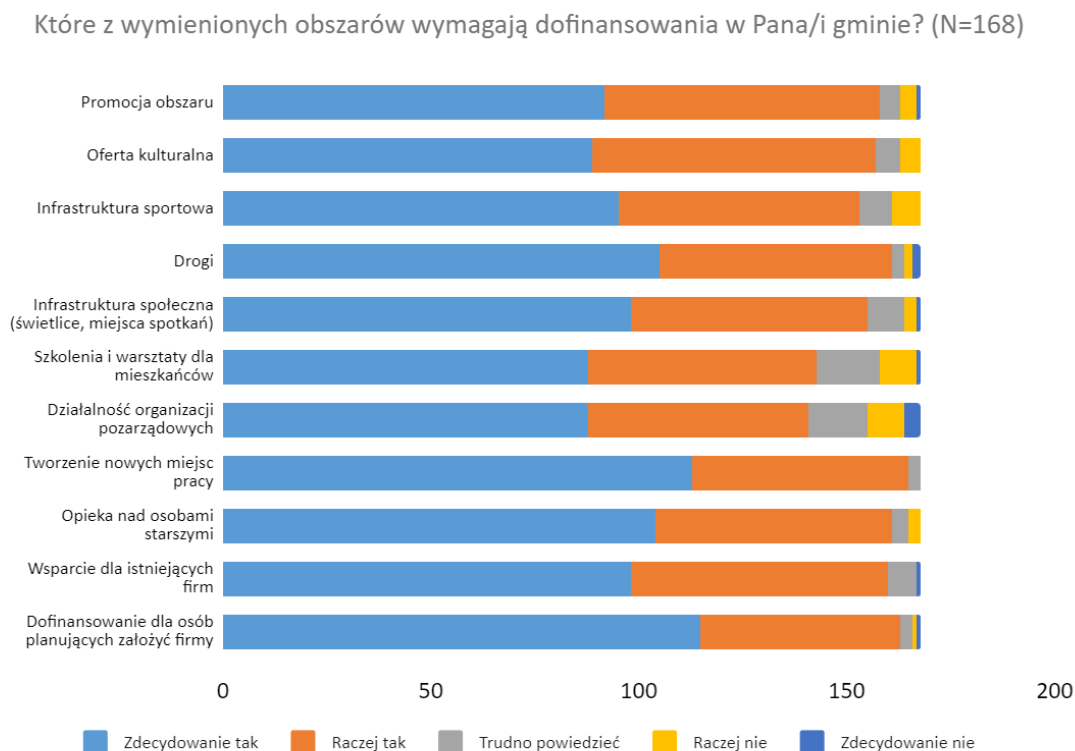

Wykres 8. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat

Wyniki w odniesieniu do zagadnienia zmian w obszarze aktywizacji i kapitału społecznego przedstawiają się optymistycznie. Zdecydowana większość badanych (powyżej 75%) odczuwa poprawę w zakresie relacji pomiędzy mieszkańcami. Jeszcze więcej ankietowanych pozytywnie ocenia zwiększenie poczucia wpływu na to co dzieje się w gminie. Ponad 83% ankietowanych docenia pojawienie się nowych form wsparcia dla ludzi młodych, a ponad 88% dostrzega podejmowane inicjatywy w celu wspierania osób starszych.

Jak wynika z powyżej prezentowanych danych ankietowani pozytywnie oceniają zmiany w zakresie aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD „Ziemia Brzozowska” w przeciągu ostatnich 5 lat, co sugeruje, że mieszkańcy dostrzegają poprawę sytuacji w odniesieniu do tego obszaru problemowego.

W ankiecie znalazło się również pytanie o to, które z wymienionych obszarów zdaniem badanych wymagałyby dofinansowania w gminie. Wyniki dotyczące odpowiedzi na to pytanie przedstawione są na poniższym wykresie.

Wykres 9. Obszary wymagające dofinansowania w gminie

Śród wszystkich propozycji przedstawionych w ankiecie, najmniej choć nadal sporo odpowiedzi twierdzących (odpowiednio 138, 135) udzielono w odniesieniu do obszarów: szkoleń i warsztatów przeznaczonych dla mieszkańców oraz działalności organizacji pozarządowych. Pozostałe propozycje wskazywane były przez badanych częściej. Pośród nich, najwięcej aprobaty (odpowiednio 165 i 161 odpowiedzi potwierdzających potrzebę dofinansowania) zyskały dwa tematy – tworzenie miejsc pracy oraz drogi. Wydaje się więc, że pomimo włączenia obydwu obszarów w strategię rozwoju oraz odczuwalnych przez mieszkańców korzystnych zmian, jakie zaszły w minionych latach, mieszkańcy nadal odczuwają pewne deficyty i deklarują potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę drogową oraz tworzenie nowych miejsc pracy w regionie.

5.3. Realizacja planu działania (budżet)

Analiza danych dotyczących postępu finansowego wskazuje na częściową finansową realizację celów oraz przedsięwzięć w LSR. Łącznie na realizację przedsięwzięć przyznano 2 191 667,80 euro, z czego wypłacono ponad 1 700 000 euro. Budżet dla I celu ogólnego zrealizowano na poziomie ok 52%, dla celu II na poziomie niecałych 61% a dla III celu ogólnego na poziomie niecałych 56%. Bardziej szczegółowa analiza danych finansowych wskazuje na zróżnicowanie poziomu wykorzystania budżetu w zależności od przedsięwzięć. Pomoc przeznaczona na niektóre z nich wykorzystano w 100% (np. przedsięwzięcia 2.1.2. Zachowanie wielokulturowego dziedzictwa obszaru LGD oraz dostępna atrakcyjna oferta kulturalna, lub 2.2.1. Skuteczna promocja obszaru LGD), podczas gdy postęp finansowy dla innych przedsięwzięć wynosi kilka czy kilkanaście procent (np. 3.2.2. Szkolenia i doradztwo dla osób zamierzających otworzyć własną działalność gospodarczą - 7%, 2.3.4. Wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces realizacji LSR - 12% - są to przedsięwzięcia z poddziałania 19.4, a wskaźniki w ramach tych przedsięwzięć zostały zrealizowane przez pracowników biura LGD po kosztach niższych niż pierwotnie zakładano). Szczegóły przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Część 1 Finansowa realizacja celów oraz przedsięwzięć w LSR														
Cele ogólne				Cele szczegółowe				Przedsięwzięcia						
Nazwa	Budżet w LSR [euro]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Nazwa	Budżet w LSR [euro]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Nazwa	Program / fundusz	Budżet w LSR [euro]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
											Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]
Cel ogólny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców w obszarze LGD	1 136 301,48	597 317,90	52,57%	1.1. Poprawa atrakcyjności, funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznej	507 390,65	236 407,07	46,59%	1.1.1. Rozwijanie infrastruktury turystycznej i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej	PROW 2014-2020 / EFRROW	507 390,65	332 376,45	65,51%	236 407,07	46,59%
				1.2. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru	628 910,83	360 910,83	57,39%	1.2.1. Rozwijanie infrastruktury ułatwiającej kontakty przestrzenne, w tym rozwój infrastruktury drogowej	PROW 2014-2020 / EFRROW	628 910,83	360 910,83	57,39%	360 910,83	57,39%
Cel ogólny 2. Wzmocnienie kapitału społecznego Ziemi	782 109,46	475 876,38	60,85%	2.1. Poprawa aktywności społecznej na rzecz zachowania dziedzictwa	34 621,83	32 974,67	95,24%	2.1.1. Wsparcie działań na rzecz poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców	PROW 2014-2020 / EFRROW	3 000,00	3 000,00	100,00%	1 352,83	45,09%

Brzozowskie j i aktywizacja społeczności lokalnej				przyrodniczo- kulturowego obszaru				2.1.2. Zachowanie wielokulturoweg o dziedzictwa obszaru LGD oraz dostępna atrakcyjna oferta kulturalna	PROW 2014-2020 / EFRROW	31 621, 83	31 621,84	100,00%	31 621,84	100,00%
				2.2. Wypromowane walory obszaru LGD i atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego	255 092, 63	64 816,82	25,41%	2.2.1. Skuteczna promocja obszaru LGD	PROW 2014-2020 / EFRROW	19 537, 21	19 537,22	100,00%	19 537,22	100,00%
								2.2.2. Atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego	PROW 2014-2020 / EFRROW	45 555, 42	45 279,60	99,39%	45 279,60	99,39%
								2.2.3. Rozwijanie współpracy z innymi LGD w celu promocji obszaru i tworzenia oferty aktywnego spędzania wolnego czasu	PROW 2014-2020 / EFRROW	190 000, 00	0,00	0,00%	0,00	0,00%
				2.3. Wzrost aktywnego udziału społeczności lokalnej w procesie realizacji LSR	492 395, 00	378 084,89	76,78%	2.3.1. Informowanie o działaniach realizowanych w ramach LSR	PROW 2014-2020 / EFRROW	227 250, 00	227 250,00	100,00%	187 576,94	82,54%
								2.3.2. Przeprowadzeni e spotkań informacyjno- konsultacyjnych z mieszkańcami	PROW 2014-2020 / EFRROW	9 500, 00	9 500,00	100,00%	1 234,56	13,00%

								2.3.3. Prowadzenie indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR	PROW 2014-2020 / EFRROW	241 530,00	241 530,00	100,00%	187 576,94	77,66%
								2.3.4. Wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces realizacji LSR	PROW 2014-2020 / EFRROW	14 115,00	14 115,00	100,00%	1 696,45	12,02%
Cel ogólny 3. Wzrost gospodarczy obszaru LGD	1 149 684,06	643 637,41	55,98%	3.1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności sektora mikro, MSP	741 689,08	426 264,54	57,47%	3.1.1. Wspieranie rozwoju istniejących przedsiębiorstw poprzez inwestycje rozwojowe tworzące nowe miejsca pracy	PROW 2014-2020 / EFRROW	741 689,08	687 592,99	92,71%	426 264,54	57,47%
				3.2. Wzrost przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych mieszkańców	407 994,98	217 372,87	53,28%	3.2.1. Wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw	PROW 2014-2020 / EFRROW	406 294,98	217 253,87	53,47%	217 253,87	53,47%
								3.2.2. Szkolenia i doradztwo dla osób zamierzających otworzyć własną działalność gospodarczą	PROW 2014-2020 / EFRROW	1 700,00	1 700,00	100,00%	119,00	7,00%
				RAZEM										
w tym PROW 2014 - 2020											2 191 667,80	1 716 831,69		

Tabela 16. Postęp finansowy

5.4. Projekty współpracy

Projekt współpracy nie był zrealizowany przez LGD „Ziemia Brzozowska”. Aktualnie jest na etapie oceny w UM.

5.5. Projekty poza RLKS

Brak działań realizowanych poza programem LEADER.

5.6. Działalność biura LGD

Ważną kwestią wymagającą analizy jest realizacja planu komunikacji. Celem prowadzenia działań komunikacyjnych jest zapewnienie jak najszerszego udziału społeczności lokalnej we wdrażaniu LSR i stworzenia warunków uczestnictwa każdej osobie. Efektywne i pełne zaangażowanie lokalnej społeczności we wdrażanie LSR wymaga zapewnienia dostosowanej do potrzeb komunikacji i temu celowi służy właśnie plan komunikacji. Określa on podstawowe cele działań komunikacyjnych, a także środki przekazu i grupy docelowe. Celami planu komunikacji w przypadku LGD „Ziemia Brzozowska” określono:

- promowanie LSR,
- rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w Strategii wśród potencjalnych Interesantów/Beneficjentów,
- wzbudzenie zainteresowania oraz zachęcanie potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki,
- utrwalenie i pogłębienie akceptacji i przychylności mieszkańców obszaru LGD dla istnienia samych funduszy oraz skutków ich działania w gminach.

Cele szczegółowe działań informacyjno- promocyjnych obejmowały:

- informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz w procesie realizacji projektów przez profesjonalną informację i pomoc w rozliczaniu projektów,
- budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji,

- zwiększenie poziomu świadomości i wiedzy mieszkańców na temat korzyści z członkostwa w UE dla gmin obszaru LGD, uzyskiwanych dzięki napływowi Funduszy Europejskich,
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD jako obszaru efektywnie wykorzystującego szanse stwarzane przez członkostwo Polski w Unii Europejskiej,
- wzrost rozpoznawalności i świadomości istnienia Funduszy Europejskich poprzez promowanie skutków dotychczasowego wdrażania funduszy przez gminy obszaru LGD,
- utrwalenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej LGD.

Celom przypisano odpowiednie działania komunikacyjne. Analiza wartości wskaźników przypisanych do działań osiągniętych do 30.06.2022 wskazuje na intensywne zaangażowanie przedstawicieli biura LGD w realizację planu komunikacji. Niemal wszystkie wskaźniki zrealizowano zgodnie z założeniami lub je przekraczając. Optymistyczne dane prezentują się w odniesieniu do przedstawicieli grup defaworyzowanych, których udział w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych oraz szkoleniach był wyższy niż zakładano. Ponad pięciokrotnie przekroczony został wskaźnik określający liczbę wejść na stronę internetową informującą o LSR i działalności biura LGD. Ponad dwukrotnie przekroczone zostały założenia w odniesieniu do wskaźnika precyzującego liczbę podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa. Nieco mniejsza niż zakładano liczba osób reprezentujących grupy defaworyzowane skorzystała z możliwości otrzymania wsparcia w biurze LGD po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR (19 osób vs. planowanych 30). Szczegóły tych i pozostałych działań komunikacyjnych załączone są w poniższej tabeli.

Działanie komunikacyjne	Nazwa wskaźnika	Docelowa wartość wskaźnika	Wartość wskaźnika osiągnięta na dzień:						
			31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	31.12. 2021	30.06. 2022
Kampania informacyjna	liczba informacji zamieszczonych na stronie internetowej LGD	180	18	39	80	128	155	178	190
	liczba wejść na stronę internetową	4500	4200	10200	15400	18160	19660	23860	25660
	liczba spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	19	6	8	12	15	15	18	18
	liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych	285	55	103	147	182	182	202	202
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	50	9	48	85	117	117	131	131
Spotkania informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami	liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami mających na celu poprawę ich świadomości ekologicznej	6	0	0	6	12	12	12	12
	liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych (świadomość ekologiczna)	120	0	0	111	268	268	268	268
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	100	0	0	111	268	268	268	268
Informowanie na temat warunków i sposobów realizacji i rozliczania projektów	liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	120	72	165	194	220	235	251	277
	liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	70	0	0	31	48	64	67	70
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	30	0	0	11	11	19	19	19

Informowanie na temat sposobów otwarcia własnej działalności i warunków otrzymania wsparcia	liczba przeprowadzonych szkoleń	3	0	2	2	2	2	3	3
	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem	34	0	24	24	24	24	32	32
	w tym liczba osób z grup defaworyzowanych	30	0	21	21	21	21	29	29

Tabela 17. Plan komunikacji

Informacje na temat liczby udzielonych porad na przestrzeni lat 2016-2022, wskazują, że najwięcej podmiotów zainteresowanych wsparciem otrzymało poradę w roku 2016 oraz 2017 (odpowiednio 72 oraz 93 podmioty). W kolejnych latach, aż do czerwca 2022 liczby te oscylowały pomiędzy 15 a 30. Szczegóły zawarte są w poniższej tabeli.

	Dane na dzień						
	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	VI.2022
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa (spotkania w biurze, porady telefoniczne, doradztwo mailowe)	72	165	194	220	235	251	277

Tabela 18. Udzielone porady

Istotnym czynnikiem kształtującym efektywność pracowników biura, jak i członków Rady LGD, jest możliwość podnoszenia kwalifikacji dzięki udziałowi w szkoleniach. Poniżej zamieszczone tabele prezentują szczegółowe informacje na temat zakresu prowadzonych szkoleń, jak i liczby szkolonych pracowników biura LGD oraz członków Rady.

Na przestrzeni lat 2016 – 2022 (do czerwca), zrealizowano 13 szkoleń dla pracowników biura. Przeliczenie liczby osób uczestniczących w szkoleniach z uwzględnieniem liczby dni, pozwala na określenie jednostki „osoba – dni”, która wyniosła 52. Tematyka szkoleń obejmowała m.in. Zasady wdrażania LSR, Zasady ewaluacji i monitoringu LSR, Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej, Zasady oceny i wyboru projektów do

finansowania, Obowiązujące procedury oraz akty prawne związane z procesem oceny i wyboru operacji przez LGD. W czerwcu zorganizowano również szkolenie dotyczące zasad współpracy pomiędzy Lokalnymi Grupami Działania.

Z kolei od maja 2017 do końca 2021 roku zrealizowano 5 szkoleń, których uczestnikami byli członkowie Rady. Łącznie liczba osobo - dni wyniosła 62. Tematyka szkoleń dotyczyła m.in. zasad wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej, zasad oceny i wyboru projektów do finansowania, czy obowiązujących procedur oraz aktów prawnych związanych z procesem oceny i wyboru operacji przez LGD. Omawiając szkolenia organizowane dla biura LGD pracownicy uznali, że Urząd Marszałkowski organizuje dopasowane do lokalnych potrzeb szyte na miarę szkolenia. Ich tematyka obejmuje aktualne, istotne z perspektywy pracy zagadnienia.

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych pracowników LGD
2016	Szkolenie dla przedstawicieli LGD z terenu województwa podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	6 osobodni (3 osoby x 2 dni)
2016	Szkolenie dla pracowników LGD	Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady (organizator)	6 osobodni (3 osoby x 2 dni)
24-25.05.2017	Szkolenie skierowane do członków Rady oraz pracowników Biura LGD, obejmujące następujące treści tematyczne: 1. Zasady wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność LGD "Ziemia Brzozowska", 2. Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, 3. Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania.	Marzena Cieślak Company	W pierwszym dniu szkolenia uczestniczyło 3 pracowników Biura. W drugim dniu szkolenia uczestniczyło 3 pracowników Biura, Razem: 6 osobodni.

9-10.10.2017	Szkolenie dla przedstawicieli lokalnych grup działania z terenu województwa podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	4 osobodni (2 osoby x 2 dni)
12.07.2018	Szkolenie dla przedstawicieli lokalnych grup działania z terenu województwa podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2 osobodni (2 osoby x 1 dzień)
04.12.2018	Szkolenie skierowane do członków Rady oraz pracowników Biura LGD, obejmujące następujące treści tematyczne: • Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, • Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania, • Obowiązujące procedury oraz akty prawne związane z procesem oceny i wyboru operacji przez LGD.	LGD „Ziemia Brzozowska”	3 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 3 pracowników Biura)
28.02.2019-01.03.2019	Szkolenie dla pracowników LGD	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	4 osobodni (2 osoby x 2 dni)
30.12.2019	Szkolenie dla pracowników Biura LGD: Zasady ewaluacji i monitoringu Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność LGD "Ziemia Brzozowska"	LGD „Ziemia Brzozowska”	3 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 3 pracowników Biura)
29.10.2019	Szkolenie dla pracowników LGD	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2 osobodni (2 osoby x 1 dzień)

18-20.10.2021	Szkolenie dla przedstawicieli LGD (Zasady wdrażania LSR, Zasady ewaluacji i monitoringu LSR)	Marzena Cieślak	6 osobodni (2 osoby x 3 dni)
16.12.2021	Szkolenie dla pracowników Biura LGD: Zasady oceny wniosków o przyznanie pomocy	LGD „Ziemia Brzozowska”	2 osobodni (2 osoby x 1 dzień)
21.04.2022	Spotkanie z przedstawicielami LGD z terenu województwa podkarpackiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego - Departament Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich	2 osobodni (2 osoby x 1 dzień)
21-24.06.2022	Wyjazd studyjny organizowany jest w ramach operacji pt. „Budowa platformy współpracy pomiędzy lokalnymi grupami działania w celu wymiany wiedzy w zakresie wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju”, realizowanej w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	członkowie Stowarzyszenia „Suwalsko – Sejneńska” Lokalna Grupa Działania oraz Lokalna Grupa Działania – Kanał Augustowski Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady (organizator)	6 osobodni (2 osoby x 3 dni)

Tabela 19. Szkolenia Pracowników Biura LGD

Szkolenia członków organów LGD w okresie od 1.01.2016 do 30.06.2022

Data szkolenia	Temat szkolenia	Wykonawca szkolenia	Liczba przeszkolonych członków zarządu	Liczba przeszkolonych członków rady
24-25.05.2017	Szkolenie skierowane do członków Rady oraz pracowników Biura LGD, obejmujące następujące treści tematyczne: 1. Zasady wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność LGD "Ziemia Brzozowska", 2. Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego	Marzena Cieślak Company	-	W pierwszym dniu szkolenia uczestniczyło 11 członków Rady. W drugim dniu szkolenia uczestniczyło 10 członków Rady. Razem: 21 osobodni.

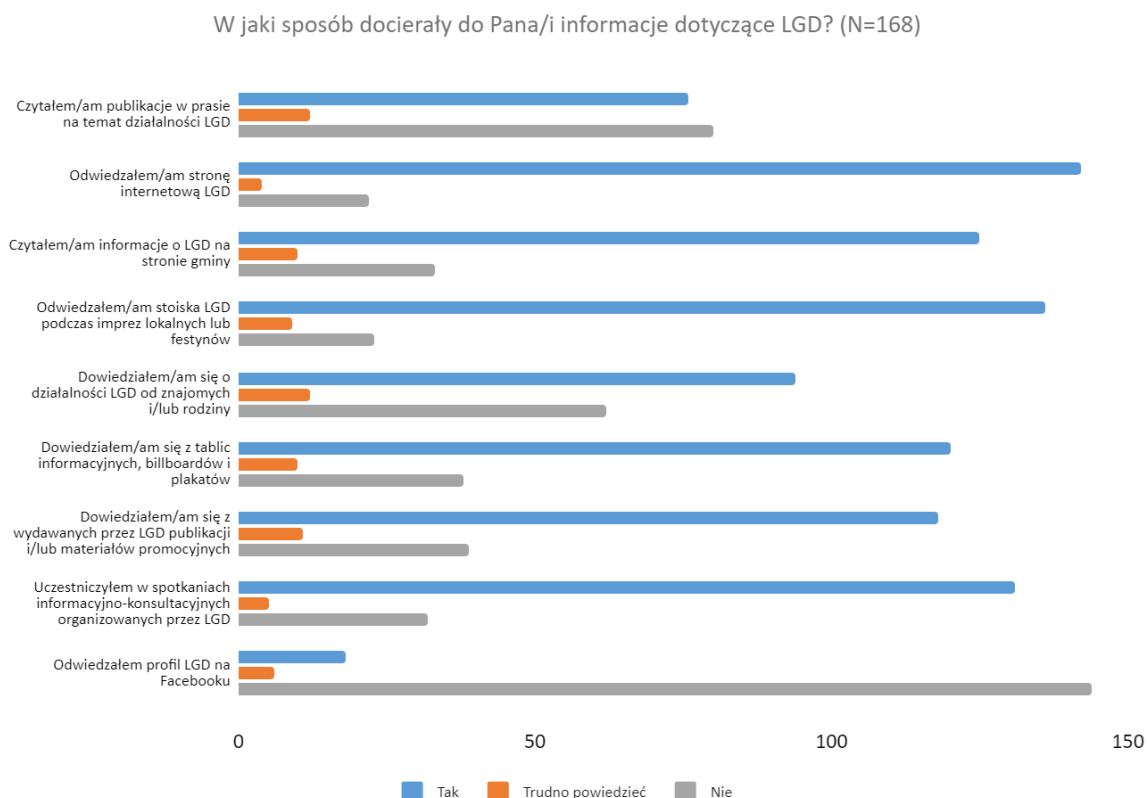
	przez społeczność", 3. Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania.			
04.12.2018	Szkolenie skierowane do członków Rady oraz pracowników Biura LGD, obejmujące następujące treści tematyczne: • Zasady wypełniania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczeniowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, • Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania, • Obowiązujące procedury oraz akty prawne związane z procesem oceny i wyboru operacji przez LGD.	LGD „Ziemia Brzozowska”	-	12 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 12 członków Rady)
11.12.2019	Szkolenie dla członków Rady LGD: Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania – Procedura oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020	LGD „Ziemia Brzozowska”	-	12 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 12 członków Rady)
07.02.2020	Szkolenie dla członków Rady LGD: Zasady oceny i wyboru projektów do finansowania – Procedura oceny i wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020	LGD „Ziemia Brzozowska”	-	11 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 11 członków Rady)

17.12.2021	Szkolenie dla członków Rady LGD: Zasady wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność LGD "Ziemia Brzozowska" oraz zasady oceny i wyboru projektów do finansowania	LGD „Ziemia Brzozowska”	-	6 osobodni (w jednodniowym szkoleniu uczestniczyło 6 członków Rady)
------------	---	-------------------------	---	---

Tabela 20. Szkolenia Członków Organów LGD

Pracowników biura LGD zapytano o to jakie formy doradztwa wykorzystano do pomocy mieszkańcom i beneficjentom. Wskazali oni spotkania, szkolenia, konsultacje telefoniczne, w ramach których ustalano jaką formę doradztwa będzie najbardziej efektywna (czy ogólne szkolenie, czy szczegółowe wsparcie np. w zakresie sporządzania biznes planu). Każdy beneficjent mógł liczyć na indywidualne doradztwo (spotkania). Ta forma uznawana jest przez pracowników biura LGD, jako najbardziej efektywna. Beneficjentów wspierano również drogą mailową, telefoniczną. W opinii pracowników biura LGD wnioskodawcy chętnie korzystają z doradztwa, co przekłada się na jakość wniosków. Doradztwo również jest konieczne na etapie uzupełnień do wniosku (ocena w UM), realizacji operacji, przygotowania wniosków o płatność, sporządzania informacji monitorujących.

Nawiązując do planu komunikacyjnego, warto sprawdzić opinie samych mieszkańców gmin obszaru LGD na temat tego, czy komunikacja była efektywna. W przygotowanej dla nich ankiecie zadano pytanie w jaki sposób otrzymywali informacje dotyczące LGD „Ziemia Brzozowska”. Odpowiedzi ankietowanych przedstawione są na poniżej zamieszczonym wykresie.

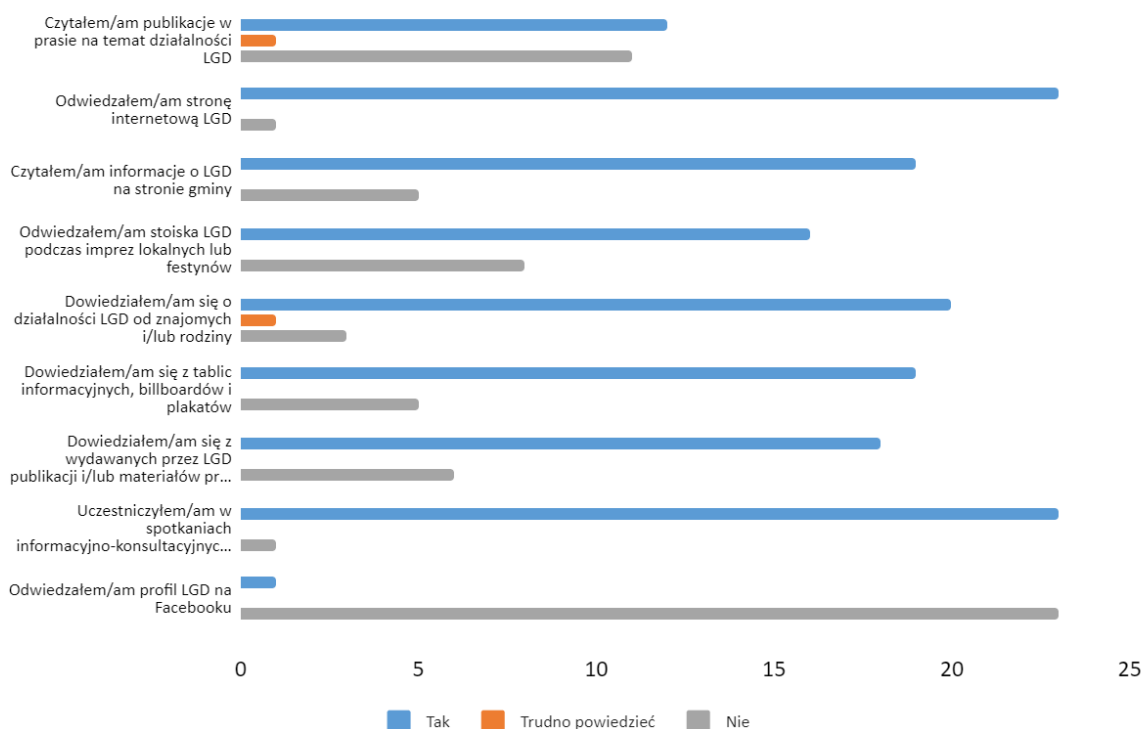

Wykres 10. Metody docierania informacji o LGD „Ziemia Brzozowska” do mieszkańców obszaru.

Spośród metod wykorzystywanych w promowaniu informacji na temat LGD, w opinii badanych, zdecydowanie prym wiodzie strona internetowa LGD (142 wskazania) oraz stoiska LGD organizowane podczas imprez lokalnych i festynów (136 wskazań). Duża grupa ankietowanych uznała również spotkania informacyjno – konsultacyjne organizowane przez LGD, jako źródło informacji na temat LGD. Pozostałe metody docierania do mieszkańców z komunikacją na temat LGD również wydają się spełniać swoją rolę – ankietowani przeważnie potwierdzali możliwość otrzymania informacji za pośrednictwem takich metod jak publikacje w prasie, na stronie gminy oraz tablic informacyjnych, plakatów billboardów, czy materiałów promocyjnych. Część badanych przyznała, że miała możliwość uzyskania informacji od znajomych.

Kolejne pytanie skierowane do beneficjentów, dotyczyło sposobów pozyskiwania informacji o naborze wniosków. Rezultaty przedstawia zamieszczona poniżej tabela.

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w LGD? (N=24)

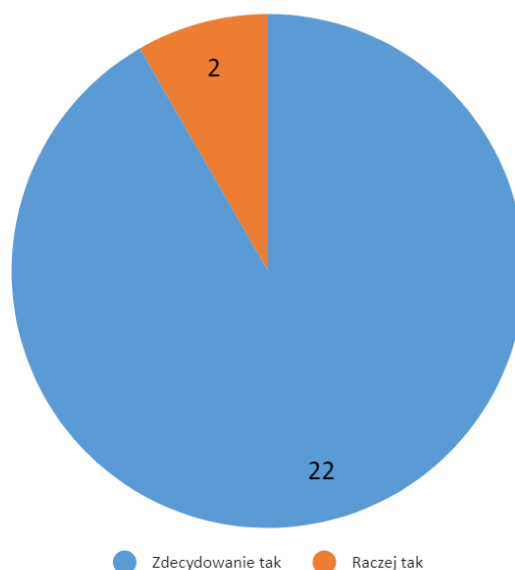

Wykres 11. Metody docierania informacji o naborach w LGD „Ziemia Brzozowska” do potencjalnych beneficjentów

Odpowiedzi na pytania o metody pozyskiwania informacji o naborach odzwierciedlają trendy wskazane przy wcześniejszym pytaniu. Również i w tym wypadku większość beneficjentów wskazywała na stronę internetową LGD jak i na spotkania informacyjno – konsultacyjne jako na sposób otrzymywania informacji. Na trzecim miejscu w tym zestawieniu znajduje się natomiast opcja otrzymywania informacji od znajomych lub rodziny.

Beneficjentów zapytano następnie o to, czy w ich ocenie LGD informowało w wystarczającym stopniu o możliwościach pozyskiwania środków. Jak obrazuje to poniższy wykres wszyscy beneficjenci odpowiedzieli twierdząco, a 22 osoby z 24 udzieliły odpowiedzi „zdecydowanie tak”.

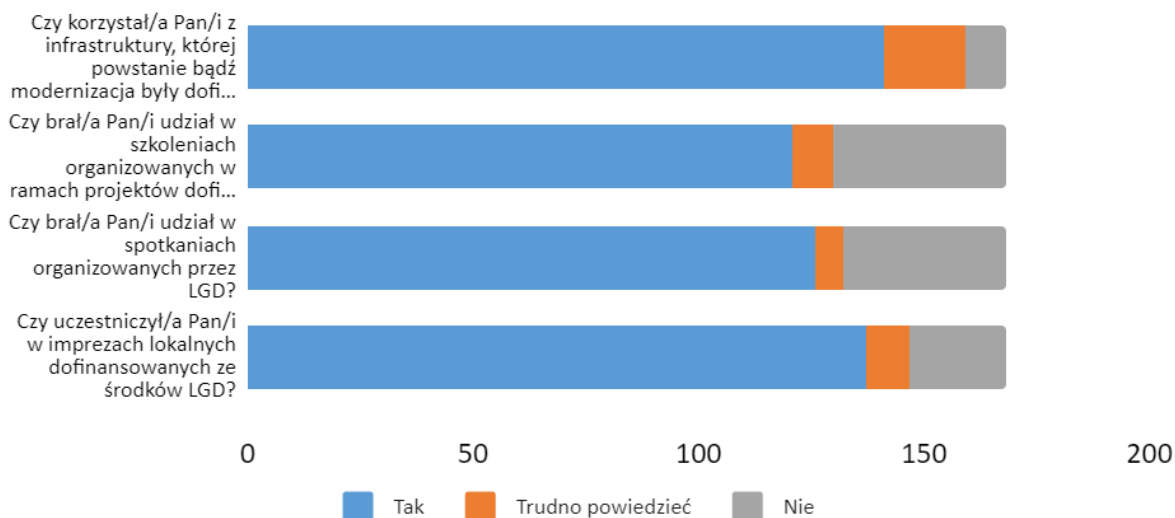
Czy LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków? N=24

Wykres 12. Ocena sposobu informowania LGD o możliwości pozyskania środków.

Mieszkańców obszaru LGD „Ziemia Brzozowska” zapytano również o to, czy w gminach, które zamieszkują korzystali z efektów działań podejmowanych przez LGD w ciągu ostatnich 5 lat. Jak można zaobserwować na poniżej zamieszczonym wykresie również i na to pytanie większość badanych odpowiadała twierdząco. Ok 140 ze 168 badanych mieszkańców potwierdziło korzystanie z infrastruktury dofinansowanej przez LGD a także uczestniczyło w imprezach lokalnych organizowanych przez LGD. Znaczna część zapytanych o to mieszkańców (126 osób) brała udział w spotkaniach organizowanych przez LGD. Zbliżona liczba ankietowanych potwierdziła udział w szkoleniach organizowanych przez LGD. Wyniki te wskazują na to, że mieszkańcy dostrzegają i doceniają starania oraz efekty działania LGD „Ziemia Brzozowska”.

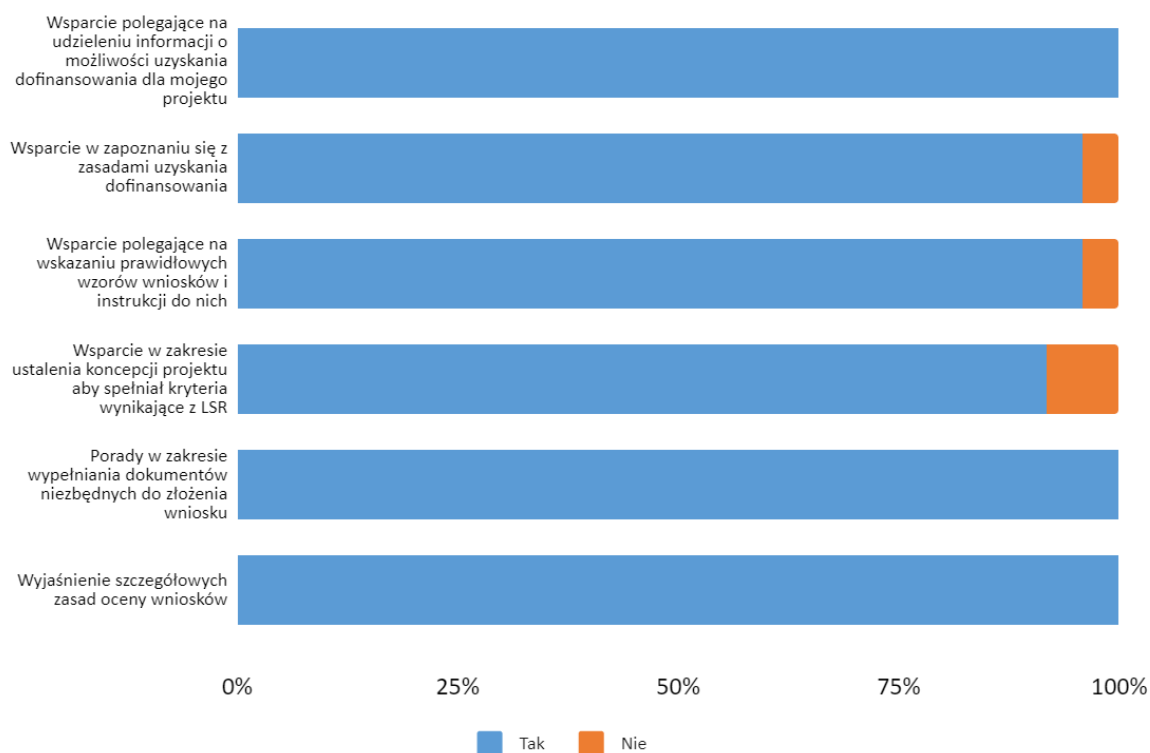
Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD funkcjonujące na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? (N=168)

Wykres 13. Korzystanie z efektów działalności LGD „Ziemia Brzozowska”.

Beneficjentów poproszono w ankiecie o ustosunkowanie się wobec pytania o to, w jakim zakresie korzystali ze wsparcia oferowanego przez LGD na etapie składania wniosków. Jak wynika z odpowiedzi przedstawionych na poniższym wykresie beneficjenci korzystali ze wsparcia LGD na wszystkich etapach składania wniosków. Jedynie 8% ankietowanych nie korzystało z pomocy LGD na etapie ustalania koncepcji projektu i po ok 4% beneficjentów nie korzystało ze wsparcia LGD w zakresie poznania zasad uzyskania dofinansowania, jak i otrzymania prawidłowych wzorów wniosków oraz instrukcji. Wyniki te sugerują, że pomoc LGD kierowana do beneficjentów nie tylko jest bardzo potrzebna, ale również jest przez nich jak najbardziej doceniana.

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? (N=24)

Wykres 14. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku

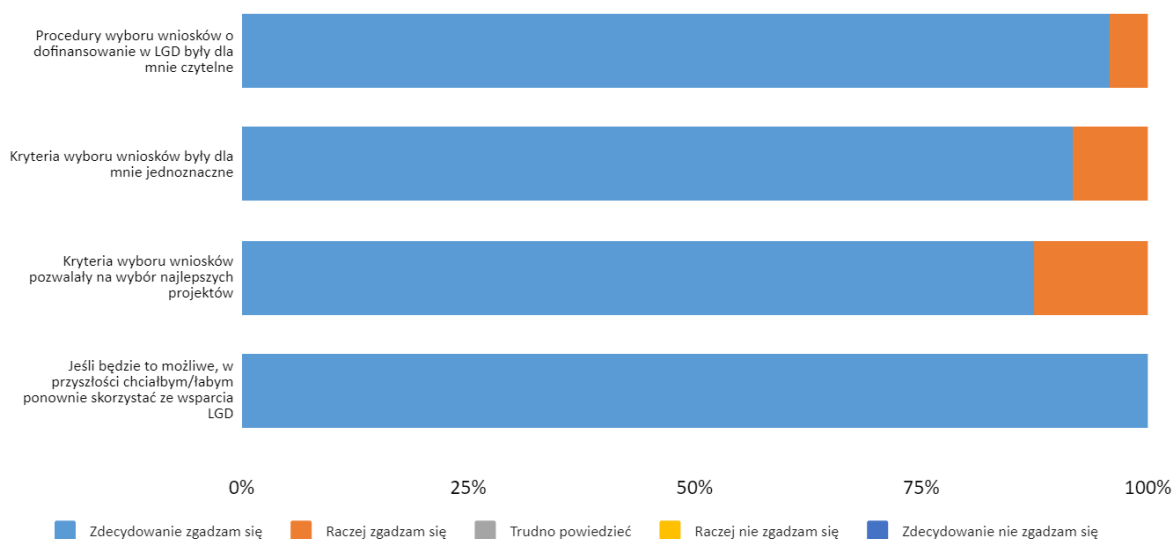
Beneficjentów korzystających ze wsparcia LGD na różnych etapach prowadzonych operacji poproszono o ewaluację działań biura w tym zakresie. W ten sposób pozyskano dane od 24 osób – ich oceny przedstawione są w poniższej tabeli. Jak można zauważyć, ankietowani beneficjenci wysoko ocenili jakość wsparcia otrzymanego od przedstawicieli biura LGD, niezależnie od etapu na jakim było ono udzielane. W ocenie beneficjentów udzielone porady spełniały ich oczekiwania i były adekwatne. Wysoko oceniono również przygotowanie merytoryczne doradców reprezentujących LGD.

Ocena wsparcia udzielonego beneficjentowi przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji								
		Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie	N
Etap składania wniosku	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	23	1	0	0	0	0	24
	Udzielone porady były przydatne	23	1	0	0	0	0	24
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	23	1	0	0	0	0	24
Etap realizacji operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	24	0	0	0	0	0	24
	Udzielone porady były przydatne	24	0	0	0	0	0	24
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	24	0	0	0	0	0	24
Etap rozliczania operacji	Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	23	0	0	0	0	1	24
	Udzielone porady były przydatne	23	0	0	0	0	1	24
	Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	23	0	0	0	0	1	24

Tabela 21. Ocena wsparcia udzielonego przez LGD na różnych etapach prowadzenia operacji

Beneficjenci mieli również w ankiecie możliwość ustosunkowania się do stwierdzeń w tematach dotyczących czytelności procedur, jasności kryteriów wyboru wniosków, gotowości do ubiegania się o wsparcie LGD w przyszłości. Jak obrazuje to poniższa tabela, ponownie zdecydowana większość beneficjentów wyraziła się zdecydowanie twierdząco w odniesieniu do wszystkich kwestii.

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD (N=24)

Wykres 15. Ocena współpracy z LGD w zakresie składania i realizacji projektu

Przedstawione powyżej wyniki badań ankietowych kierowanych do mieszkańców i beneficjentów wskazują, że działalność przedstawicieli biura LGD jest dostrzegana i doceniana na wszystkich etapach współpracy. Zarówno mieszkańcy jak i beneficjenci chętnie sięgali po pomoc oferowaną przez biuro LGD. Należy też docenić różnorodność metod promocji LGD-u odzwierciedloną w liczbie kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych do informowania o działalności biura, jak i o naborach.

Rozdział 6 Odpowiedzi na pytania badawcze

6.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Zarówno w ocenie Zarządu LGD „Ziemia Brzozowska”, jak i pracowników biura czy członków Rady cele strategii są na dobrej drodze do realizacji. Ocena wskaźników informująca o postępie rzeczowym i finansowym wskazuje na korzystne prognozy odnośnie realizacji LSR.

W ocenie Zarządu LGD „Ziemia Brzozowska” budowa LSR tworzona jest „od dołu” – stworzenie strategii poprzedzone jest licznymi spotkaniami z przedstawicielami różnych sektorów. Ich potrzeby uwzględnione są w LSR. To aktywizuje różne organizacje społeczne, przedsiębiorców a realizowane projekty służą lokalnym społecznościom.

Więcej możliwości realizacji takich projektów, dzięki posiadaniu większej ilości środków finansowych zdaniem Zarządu wspierałoby aktywizację mieszkańców oraz ich współpracę z LGD „Ziemia Brzozowska”.

Oceniając potrzeby pomiędzy gminami Zarząd raczej nie dostrzega różnic, widoczne są natomiast pewne trendy zmieniające się na przestrzeni lat. Przykładowo obecnie obserwowane jest mniejsze zainteresowanie budową czy modernizacją siłowni zewnętrznych natomiast większym zainteresowaniem cieszą się modernizacje obiektów rekreacyjnych.

6.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

W opinii Zarządu Projekty realizowane za pośrednictwem gmin oraz lokalnych stowarzyszeń odpowiadały potrzebom społeczności. Modernizowano lokalne podmioty działające w sferze kultury, w tym między innymi domy ludowe, siedziby kół gospodyń wiejskich, świetlice i inne obiekty, co sprzyjało integracji i aktywizacji mieszkańców. Realizacja projektów w opinii Zarządu na pewno sprzyja mobilizacji lokalnych grup społecznych. Wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców również na to wskazują – mieszkańcy w ankietach dość jednoznacznie informują, że dostrzegają, odczuwają w regionie zmiany w zakresie rozwoju kapitału społecznego oraz aktywizacji społecznej.

Odnosząc się do pomysłów na przyszłość w obszarze aktywizacji oraz integrowania lokalnych społeczności członkowie Zarządu LGD wskazywali na korzyści płynące z organizacji imprez rozrywkowo – kulturalnych. Zdaniem Zarządu imprezy takie przyciągają i aktywizują mieszkańców a środki LGD są w takim wypadku dużym wsparciem. Oprócz unijnych środków członkowie płacą składki i to tworzy fundusz, z którego realizowano są różne przedsięwzięcia, co aktywizuje społeczność. Środki te są w pełni wykorzystywane.

Pracownicy biura z kolei wskazywali na zmniejszenie się środków na aktywizację mieszkańców na przestrzeni lat, co ogranicza możliwości wspierania mieszkańców czy angażowania ich w lokalne wydarzenia, pomimo, że potrzeby w tym zakresie pozostają bez zmian.

6.3. Przedsiębiorczość

Dane GUS wskazują na poprawę w obszarze przedsiębiorczości w regionie LGD „Ziemia Brzozowska”. Mieszkańcy, którzy w ankietach mogli ustosunkować się do kwestii związanych z poprawą przedsiębiorczości również potwierdzali to w swoich odpowiedziach – większość ankietowanych dostrzegła poprawę przedsiębiorczości w zamieszkiwanych gminach. W ocenie Zarządu warto docenić, że pula środków przeznaczonych na poprawę przedsiębiorczości zawsze była prawidłowo wykorzystana - małe przedsiębiorstwa doposażały się w sprzęty, rozbudowywano zaplecza. Warto w tym miejscu wspomnieć, że środki, które są kierowane na rozwój przedsiębiorczości pozwalają zdaniem Zarządu na realizację na mniejszą liczbę projektów niż wynika z zapotrzebowania – z biegiem czasu przedsiębiorcy przekonali się, że warto sięgać po środki i chętnie z nich korzystają.

Pracownicy biura wskazują, że w wyniku naborów z 2017 roku powstawało sporo nowych miejsc pracy utrzymywanych w kolejnych latach. Wśród ciekawych projektów realizowanych w ramach poprawy przedsiębiorczości przykładem jest rozwój lokalnych firm „Ciacho”, czy „Zielona Oaza” – są to miejsca, w których zatrudnienie znalazło kilka osób, a firmy rozwijają się ciesząc się w dalszym ciągu dobrą opinią na rynku.

Zarówno członkowie Zarządu, jak i pracownicy biura LGD jednoznacznie wskazują, że wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane.

6.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Członkowie Zarządu wskazują na ciekawy projekt, realizowany w poprzedniej perspektywie finansowej we współpracy z dwoma Lokalnymi Grupami Działania —LGD Zielone Bieszczady oraz LGD Nowa Galicja, polegający na budowie parków Nordic Walking, jako na inicjatywę świadczącą o rozwoju turystyki, sportu rekreacji w regionie. W ramach projektu powstało 240 km tras na terenie powiatu brzozowskiego (obszar odpowiadający LGD „Ziemia Brzozowska”). W każdej gminie jest sieć ścieżek do uprawiania tego sportu. Widoczny jest wzrost liczby osób uprawiających ten sport. Wzdłuż ścieżek można znaleźć tablice informacyjne, przewodniki, ale i mapy obiektów zabytkowych, kulturowych, znajdujących się w bliskiej odległości do ścieżek.

W ramach projektu zawiązała się bardzo ciekawa współpraca pomiędzy powiatami. Moda na ten sport rozkręca się, a infrastruktura jest w bardzo dobrym stanie, pomimo, że upłynęło 7 lat od realizacji projektu. Na bazie zrealizowanego projektu planowane jest utworzenie towarzyszącej trasom infrastruktury rekreacyjno-turystycznej, w tym wiat, siłowni zewnętrznych, placów zabaw, itp. Zakres ten planowany jest do realizacji w ramach projektu współpracy *Aktywni na trasach Nordic Walking*, wnioskowanego wspólnie z LGD Zielone Bieszczady. Odnosząc się do sportu i rekreacji warto wspomnieć, że choć aktualnie budowa czy modernizacja siłowni zewnętrznych cieszy się mniejszym zainteresowaniem niż wcześniej, obecnie place zabaw, czy budowa wież widokowych oraz hal sportowych, wskazują na rozwój sportu i rekreacji w regionie. W opinii Zarządu mieszkańcy chętnie korzystają z tych obiektów, co pokrywa się z wynikami ankiet wskazującymi na dostrzeżenie i docenienie przez nich zmian w regionie.

Pracownicy biura LGD wskazują, że choć rozwój turystyki nie był głównym celem LSR, to część realizowanych działań wpisuje się w to kryterium. Wskazywana jest także niska gotowość mieszkańców do podjęcia działalności w tym kierunku, wydaje się, jakby obawiali się oni rozbudowy i rozwoju obiektów turystycznych, miejsc noclegowych. W obszarze kultury natomiast pracownicy biura LGD wskazują na wykorzystanie środków choćby w przypadku grantu dotyczącego dziedzictwa kulturowego, z którego skorzystało 7 podmiotów - kapele ludowe, zespoły, domy ludowe, siedziby kół gospodyń wiejskich. Projekty te cieszyły się powodzeniem a ich realizacja sprzyjała aktywizacji i integracji mieszkańców.

Z danych GUS na lata 2015-2020 nie wynika, że zaszły istotne zmiany wskazujące na poprawę turystyki w regionie LGD „Ziemia Brzozowska” – m.in. nie przybyło miejsc noclegowych w regionie w tych latach w porównaniu do lat ubiegłych.

6.5. Grupy defaworyzowane

Zdaniem Zarządu jak i Rady w ramach LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane, a także realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup. Wyniki GUS wskazujące na poprawę sytuacji zawodowej kobiet w regionie, jak i obniżenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej oraz spadek bezrobocia, to wskaźniki sugerujące poprawę sytuacji osób z grup defaworyzowanych w regionie LGD „Ziemia Brzozowska”. Przekroczenia w zakresie postępu rzeczowego w odniesieniu do wskaźników określających planowane i zakładane liczebności osób reprezentujących grupy defaworyzowane w ramach realizowanych działań wskazywałoby również, że osoby te nie tylko włączane są w inicjatywy mające na celu poprawę ich sytuacji, ale i, że chętnie z tych możliwości korzystają.

W tym kontekście warto zastanowić się na ile ujemne saldo migracji w gminach regionu wiązałoby się z odmiennymi odczuciami mieszkańców opuszczających region z powodów zarobkowych.

6.6. Innowacyjność

W opinii Rady, na temat innowacyjności szeroko dyskutowano analizując i klasyfikując realizację planowanych przedsięwzięć, np. zastanawiano się na ile wprowadzenie niewielkich zmian w funkcjonowaniu firmy (np. organizacyjnych lub marketingowych) spełnia kryterium innowacyjności. Zdaniem członków Rady warto kontynuować rozwój i wspierać rozwiązania na rzecz poprawy innowacyjności technologicznej czy poprawę środowiska w regionie.

6.7. Projekty współpracy

Nie wdrożono jeszcze projektu współpracy. Aktualnie jest na etapie oceny w UM.

6.8. Ocena funkcjonowania LGD

W ocenie Zarządu, Rady, jak i pracowników biura LGD sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR. Wysoko jest również oceniana skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych). Zmiany jakie należałoby wprowadzić w działaniach LGD, aby jeszcze skuteczniej realizować LSR, obejmowałyby w opinii Zarządu jak i pracowników Biura przede wszystkim zwiększenie środków, w tym środków przewidzianych na działania aktywizacyjne. Członkowie Zarządu również wskazywali na konieczność doposażania stanowisk pracy w lokalnych firmach. Wśród pomysłów na nowe działania opisywanych przez Zarząd można rozważyć budowę punktów obserwacyjnych dla szerszych terenów. W opinii Zarządu warto również dofinansować przygotowanie tras pod biegi i inne wydarzenia sportowe, a także modernizację obiektów zabytkowych.

Obserwowany jest rozwój niszowej turystyki ukierunkowanej na zwiedzanie obiektów zabytkowych, warto wspierać ten rozwój. W ramach jednego z zrealizowanych projektów grantowych opracowano tzw. quest, który stanowi atrakcyjną ofertę spędzania czasu wolnego, a jednocześnie prezentuje walory dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, związane z lokalną przyrodą, historią i kulturą. W ramach środków pozyskiwanych z innych źródeł realizowane są z kolei większe inwestycje (wymagające dużo większych nakładów finansowych, jak np. rewitalizacja zabytków), które wspólnie z przedsięwzięciami zrealizowanymi w ramach LSR umożliwiłyby stworzenie urozmaiconej oferty turystycznej.

W opinii pracowników biura LGD na poprawę funkcjonowania LGD korzystnie wpłynęłoby zwiększenie środków przeznaczonych na aktywizację społeczności lokalnych.

6.9. Ocena procesu wdrażania

Zdaniem członków Rady jak i pracowników biura LGD, realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem, a procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów. Potwierdzają to również wyniki badań

ankietowych przeprowadzonych wśród beneficjentów, którzy dostrzegają możliwości korzystania ze wsparcia udzielanego przez biuro LGD na każdym etapie współpracy.

W ocenie członków Rady jak i pracowników biura LGD, przyjęte kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR). Kryteria te opisywane są jako jednoznaczne, obiektywne.

Członkowie Rady nie mieli uwag do treści i sposobu składania wniosków. Oceniając jakość wniosków wskazywano, że te, które realizowane były przez gminy - np. dotyczące rozwoju infrastruktury drogowej, były na bardzo dobrym poziomie. Z kolei niektóre z wniosków w zakresie zakładania lub rozwoju działalności gospodarczej wymagały szczegółowego zbadania bazy lokalnych przedsiębiorców w kontekście oceny innowacyjnego charakteru w skali obszaru objętego LSR. Odnosząc się do pomysłów na podnoszenie jakości wniosków członkowie Rady wskazują na szkolenia.

6.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Członkowie Rady dostrzegają wpływ działalności LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi sektorami, budowanie powiązań między nimi. W ocenie Rady stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany, a prowadzone działania wpływają na poprawę życia mieszkańców powiatu brzozowskiego. Ponadto projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR oraz przyczyniają się do jego wzmocnienia.

7. Podsumowanie. Wnioski i rekomendacje.

1. LGD „Ziemia Brzozowska” reagowała na wskazane w LSR problemy obszaru LGD i tym samym tworzyła odpowiednie warunki do jego rozwoju. Udało się w konsekwencji zrealizować sporo przedsięwzięć związanych z przedsiębiorczością, aktywizacją społeczności, czy poprawą infrastruktury. Nie ma większych obaw co do realizacji założonych wskaźników.

2. Ankiety przeprowadzone wśród mieszkańców gmin obszaru LGD pokazują, że członkowie społeczności lokalnych dostrzegają efekty działań realizowanych w ramach LSR, mających bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji życiowej w regionie. Zbudowana marka daje duże perspektywy na przyszłość.

3. Analiza danych GUS, wyników badań ankietowych wśród mieszkańców i beneficjentów, a także opinii prezentowanych przez Zarząd, Radę i pracowników biura LGD wskazuje na poprawę sytuacji w regionie w różnorodnych obszarach, w wyniku realizacji strategii.

4. Wspieranie i aktywizacja osób reprezentujących grupy defaworyzowane wskazane było w strategii, jako priorytetowe działanie dla poprawy sytuacji w regionie. Choć dane wskazują na trend poprawy w odniesieniu do zmniejszania się bezrobocia, wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców, czy zmniejszającego się ubóstwa, warto kontynuować działania wspierające osoby defaworyzowane w odnalezieniu się na rynku pracy oraz w realizowaniu swojego potencjału chociażby poprzez udział w lokalnie organizowanych aktywnościach.

5. Jak wskazują autorzy LSR, a także członkowie Zarządu w wywiadach, region objęty LGD „Ziemia Brzozowska” obejmuje tereny potencjalnie atrakcyjne turystycznie. Wskazywano na walory przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe, co mogłoby stanowić dobrą podstawę dalszego rozwoju, w kierunku promowania lokalnych atrakcji i wydarzeń, rozwoju infrastruktury turystycznej. Jak wynika z przeprowadzonych badań, cele dotyczące turystyki tylko częściowo wpisują się w strategię, tymczasem ich realizacja sprzyjałaby poprawie w obszarze aktywizacji mieszkańców, obudzania ich inicjatywy, a także rozwoju przedsiębiorczości. Wydaje się zatem, że w obszarze turystyki jest jeszcze przestrzeń do rozwoju pozwalającego nie tylko na wykorzystanie i wypromowanie walorów regionu, ale i na

aktywizację mieszkańców na rzecz uatrakcyjniania gmin LGD „Ziemia Brzozowska”. Warto więc zastanowić się w jaki sposób, jakie zachęty ułatwiłyby mieszkańcom włączenie się w inicjatywy związane z promocją i rozwojem turystyki w regionie.

6. W większości gmin regionu LGD „Ziemia Brzozowska” więcej mieszkańców decydowało się na wyjazd niż imigrację. Trend ten wskazuje, że na tych terenach wciąż istnieje zapotrzebowanie na działania wspierające mieszkańców w pozostawaniu w regionie. Uznając, że opuszczają oni swoje rodzinne miejscowości m.in. w poszukiwaniu pracy i możliwości zarobkowych, a także edukacyjnych, w ramach planowanych działań warto uwzględnić m.in. zwiększanie liczby miejsc pracy, zachęcanie i wspieranie do zakładania własnej działalności gospodarczej, promowanie przedsiębiorczości, poprawa oferty edukacyjnej w regionie.

7. Wydaje się, że sytuacja kobiet na rynku pracy w regionie nieznacznie się poprawiała – liczba kobiet zatrudnionych rosła w latach 2015-2020. Jednocześnie analiza wskaźnika udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wskazywała na przewagę kobiet w każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Choć zauważalny jest spadek tego wskaźnika w grupie kobiet na przestrzeni lat 2015-2020, wydaje się, że kobiety nadal stanowią grupę, którą warto wspierać w zakresie aktywizacji zawodowej. Konieczne jest opracowanie systemu wspierania kobiet na lokalnym rynku pracy, m.in. poprzez poszerzenie oferty szkoleniowej w regionie, tworzenie nowych miejsc pracy, wspieranie kobiet w obszarze poszukiwania pracy, prezentowania się na rozmowach rekrutacyjnych i itp.

8. W badaniach ankietowych mieszkańcy najczęściej wskazywali na potrzebę dofinansowania dwóch obszarów - tworzenie miejsc pracy oraz poprawę infrastruktury drogowej. Wydaje się więc, że pomimo włączenia obydwu obszarów w strategię rozwoju oraz odczuwalnych przez mieszkańców korzystnych zmian, jakie zaszły w minionych latach, mieszkańcy nadal odczuwają pewne deficyty i deklarują potrzeby w zakresie inwestycji w infrastrukturę drogową oraz tworzenie nowych miejsc pracy w regionie.

9. W opinii pracowników biura LGD na poprawę funkcjonowania LGD korzystnie wpłynęłoby zwiększenie środków przeznaczonych na aktywizację społeczności lokalnych.

9. Spis tabel, wykresów i rysunków.

Rysunek 1. LGD „Ziemia Brzozowska”	10
Tabela 1. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD	10
Tabela 2. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD	11
Tabela 3. Wydatki gmin na 1 mieszkańca	13
Tabela 4. Wybrane dane gmin obszaru LGD w roku 2020	14
Tabela 5. Pracujący w gminach wchodzących w skład LGD	16
Tabela 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach wchodzących w skład LGD	17
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	19
Tabela 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	20
Tabela 9. Ludność w wieku przed-, po- i produkcyjnym	25
Tabela 10. Saldo migracji ogółem w gminach wchodzących w skład LGD	26
Tabela 11. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	27
Tabela 12. Turystyczne obiekty noclegowe w gminach – stan w dniu 31 lipca poszczególnych lat	30
Tabela 13. Historia zmian LSR	37
Tabela 14. Postęp rzeczowy	43
Tabela 15. Historia naborów	46
Tabela 16. Postęp finansowy	55
Tabela 17. Plan komunikacji	59
Tabela 18. Udzielone porady	59
Tabela 19. Szkolenia Pracowników Biura LGD	62
Tabela 20. Szkolenia Członków Organów LGD	64
Wykres 1. Wskaźniki G dla gmin wchodzących w skład LGD	12
Wykres 2. Wydatki gmin na 1 mieszkańca	13
Wykres 3. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	19
Wykres 4. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	21
Wykres 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	28
Wykres 6. Ocena zmian dotyczących rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.	48
Wykres 7. Ocena zmian dotyczących kultury i rekreacji na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat.	49
Wykres 8. Ocena zmian dotyczących aktywizacji i kapitału społecznego na obszarze LGD w przeciągu ostatnich 5 lat	50
Wykres 9. Obszary wymagające dofinansowania w gminie	51
Wykres 10. Metody docierania informacji o LGD „Ziemia Brzozowska” do mieszkańców obszaru.	65
Wykres 11. Metody docierania informacji o naborach w LGD „Ziemia Brzozowska” do potencjalnych beneficjentów	66
Wykres 12. Ocena sposobu informowania LGD o możliwości pozyskania środków.	67
	80

Wykres 13. Korzystanie z efektów działalności LGD „Ziemia Brzozowska”.	68
Wykres 14. Zakres wsparcia udzielonego beneficjentom ze strony LGD na poszczególnych etapach składania wniosku	69
Wykres 15. Ocena współpracy z LGD w zakresie składania i realizacji projektu	71

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Ankieta dla mieszkańców obszaru LGD

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej efektów funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety trwa 10 minut.

Z góry dziękujemy za pomoc!

1. Czy w gminie, w której Pan/i mieszka zaszły w ciągu ostatnich 5 lat wymienione poniżej zmiany?
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Mieszkańcy mieli większy wpływ na to, co dzieje się w gminie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Powstały nowe firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy wsparcia dla ludzi młodych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Podejmowano inicjatywy, których celem było wsparcie osób starszych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawiły się relacje pomiędzy mieszkańcami	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększył się ruch turystyczny	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan zabytków	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawił się stan infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Przestrzeń publiczna stała się bardziej estetyczna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

2. Proszę wyobrazić sobie, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale środków finansowych w gminie, w której Pan/i mieszka. Które z wymienionych obszarów wymagają dofinansowania?
Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Promocja obszaru	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Oferta kulturalna	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura sportowa	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Drogi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Działalność organizacji pozarządowych	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Tworzenie nowych miejsc pracy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Opieka nad osobami starszymi	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Wsparcie dla istniejących firm	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Dofinansowanie dla osób planujących założyć firmy	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno powiedzieć	Raczej nie	Zdecydowanie nie

3. Czy słyszał Pan/i o Lokalnej Grupie Działania? Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a. Tak ☐ Proszę przejść do pytania nr 4.
- b. Nie ☐ Proszę przejść do pytania nr 5.

4. W jaki sposób docierały do Pana/i informacje dotyczące Lokalnej Grupy Działania. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

5. Czy korzystał/a Pan/i z efektów działań podejmowanych w ciągu ostatnich 5 lat przez LGD działające na terenie gminy, w której Pan/i mieszka? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czy korzystał/a Pan/i z infrastruktury, której powstanie bądź modernizacja były dofinansowane ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniach organizowanych w ramach projektów dofinansowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy brał/a Pan/i udział w spotkaniach organizowanych przez LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czy uczestniczył/a Pan/i w imprezach lokalnych dofinansowanych ze środków LGD?	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

6. Proszę wskazać, w którym przedziale wiekowym się Pan/i mieści. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a. 18-25 lat
- b. 26-35 lat
- c. 36-45 lat
- d. 46-55 lat
- e. 56-65 lat
- f. 66 lat lub więcej

7. Proszę podać swoją płeć. Proszę wybrać 1 odpowiedź.

- a. Kobieta
- b. Mężczyzna
- c. Wolę nie podawać.

Ankieta dla beneficjentów

Prosimy o wypełnienie krótkiej ankiety dotyczącej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania. Ankieta jest anonimowa, co znaczy, że nie gromadzimy żadnych danych, które mogą pozwolić na identyfikację osób ją wypełniających. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć więcej niż 10 minut.

Ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która jest lub była realizatorem projektu wspartego przez Lokalną Grupę Działania (np. polegającego na założeniu działalności gospodarczej). W przypadku, gdy beneficjentami wsparcia był podmiot (Urząd Gminy, Ośrodek Kultury, Organizacja Pozarządowa, OSP, KGW), ankieta powinna zostać wypełniona przez osobę, która w ramach danego podmiotu była bezpośrednio zaangażowana w realizację dofinansowanego projektu.

Z góry dziękujemy za pomoc!

W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”? (proszę zaznaczyć 1 odpowiedź)

- a. Zdecydowanie zgadzam się
- b. Raczej zgadzam się
- c. Trudno powiedzieć
- d. Raczej nie zgadzam się
- e. Zdecydowanie nie zgadzam się

W jaki sposób docierały do Pana/i informacje o naborze wniosków w Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Czytałem/am publikacje w prasie na temat działalności LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stronę internetową LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytałem/am informacje o LGD na stronie gminy	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am stoiska LGD podczas imprez lokalnych lub festynów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się o działalności LGD od znajomych i/lub rodziny	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z tablic informacyjnych, billboardów i plakatów	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Dowiedziałem/am się z wydawanych przez LGD publikacji i/lub materiałów promocyjnych	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Uczestniczyłem/am w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Odwiedzałem/am profil LGD na Facebooku	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Dlaczego zdecydował/a się Pan/i (lub podmiot reprezentowany przez Pana/ią) na złożenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej do LGD? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje główny powód złożenia wniosku do LGD.

- a. Było to jedyne dostępne źródło finansowania mojego projektu
- b. Nie otrzymałem/am dofinansowania z innych środków/innego programu
- c. Chciałem/am skorzystać z nadarzającej się okazji otrzymania środków
- d. Zostałem/am zachęcony/a do złożenia wniosku przez LGD
- e. Na moją decyzję wpłynęła możliwość skorzystania z doradztwa w biurze LGD

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie składania wniosku? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcyców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Proszę wskazać, w jakim zakresie korzystał/a Pan/i ze wsparcia ze strony LGD na etapie składania wniosku? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Wsparcie polegające na udzieleniu informacji o możliwości uzyskania dofinansowania dla mojego projektu	Tak	Nie
Wsparcie w zapoznaniu się z zasadami uzyskania dofinansowania	Tak	Nie
Wsparcie polegające na wskazaniu prawidłowych wzorów wniosków i instrukcji do nich	Tak	Nie
Wsparcie w zakresie ustalenia koncepcji projektu aby spełniał kryteria wynikające z LSR	Tak	Nie
Porady w zakresie wypełniania dokumentów niezbędnych do złożenia wniosku	Tak	Nie
Wyjaśnienie szczegółowych zasad oceny wniosków	Tak	Nie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie realizacji projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
---	--------------------------	--------------------	-------------------	------------------------	------------------------------	--

Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Jak ocenia Pan/i wsparcie udzielane przez LGD na etapie rozliczenia projektu? Proszę ocenić w jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami opisującymi wsparcie na tym etapie. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Zakres udzielonych porad spełnił moje oczekiwania	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Udzielone porady były przydatne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Przygotowanie merytoryczne doradcy/ców z LGD było odpowiednie	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy obecnie pozostaje Pan/i w kontakcie z LGD? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Uczestniczę w spotkaniach organizowanych przez LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się telefonicznie z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Czytam komunikaty na stronie internetowej LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Mam osobisty kontakt z przedstawicielami LGD	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Kontaktuję się w inny sposób	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Nie mam z LGD żadnego kontaktu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie

Czy brał/a Pan/i lub organizacja którą Pan/i reprezentuje udział w tworzeniu LSR? Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź.

- a. Tak
- b. Trudno powiedzieć
- c. Nie

Kto był głównym odbiorcą efektów Pani/a projektu/ projektów? Proszę wybrać jedną odpowiedź, która najlepiej opisuje Pana/i projekt.

- a. Ja i moja rodzina
- b. Moja organizacja
- c. Ogół mieszkańców gminy/ obszaru LGD
- d. Turyści
- e. Przedsiębiorstwa
- f. Inne

Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące składania i realizacji projektu przy wsparciu LGD. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Procedury wyboru wniosków o dofinansowanie w LGD były dla mnie czytelne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków były dla mnie jednoznaczne	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Kryteria wyboru wniosków pozwalały na wybór najlepszych projektów	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
LGD w wystarczającym stopniu informowała o możliwości pozyskania środków	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie
Jeśli będzie to możliwe, w przyszłości chciałbym/łabym ponownie skorzystać ze wsparcia LGD	Zdecydowanie zgadzam się	Raczej zgadzam się	Trudno powiedzieć	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam	Nie korzystałem/am ze wsparcia na tym etapie

Czy na etapie przygotowania, realizacji lub rozliczania projektu pojawiły się jakieś problemy wpływające negatywnie na jego przebieg bądź rezultaty?

- a. Tak ☐ Proszę odpowiedzieć na następne pytanie.
- b. Nie ☐ **Dziękujemy za wypełnienie ankiety!**

Jakie to były problemy? Na pytanie odpowiadają tylko osoby, które w poprzednim pytaniu wybrały odpowiedź „Tak”. Proszę zaznaczyć 1 odpowiedź w każdym wierszu tabeli.

Problemy bezpośrednio związane z przedmiotem projektu (np. problemy wynikające z branży w której działa przedsiębiorca, odbiorcami działań NGO lub uzgodnieniami dotyczącymi przebiegu tras rowerowych w projekcie gminnym)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy finansowe (np. z wypłatą dofinansowania, kredytem na realizację zadania, zmiennością cen w czasie realizacji zadania względem wpisanych we wniosku)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy formalno-prawne	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy personalne (np. z pracownikami, członkami/ partnerami itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy z terminową realizacją harmonogramu (opóźnienia itp.)	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Trudność w dostępie do informacji na temat składania, realizacji lub rozliczenia projektu	Tak	Trudno powiedzieć	Nie
Problemy wynikające z wprowadzenia w Polsce stanu pandemii	Tak	Trudno powiedzieć	Nie